

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет слов'янської філології
Кафедра української філології та славістики

Кваліфікаційна робота магістра
з лінгвістики на тему:

СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ СИНОНІМІЇ В ТЕКСТАХ ПОЛЬСЬКИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

Студентки II курсу, групи МЛпол53-19,
спеціальності 035 Філологія,
спеціалізації 035.033 Слов'янські мови
і літератури (переклад включно), перша
польська, другого (магістерського)
рівня освітньо-професійної програми
“Сучасні філологічні студії (польська
мова і друга іноземна мова):
лінгвістика та перекладознавство”
Кржановської Алли Янівни

Допущено до захисту

«26» листопада 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Валух З.О.

(ПІБ)

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Мінєнкова Наталія Євгенівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ - 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ СИНОНІМІВ В ТЕКСТІ.....	7
1.1. Стан дослідження проблеми у сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі	7
1.2. Структура лексичного значення синонімів. Джерельна база дослідження	17
1.3. Методологія та методи дослідження функцій синонімів	24
Висновок до Розділу 1	38
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІЙ СИНОНІМІВ В ТЕКСТІ	40
2.1. Стилiстична функція.....	40
2.2. Прагматична функція	49
2.3. Семантична функція	54
Висновок до Розділу 2	63
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИНОНІМІВ В ПОЛЬСКИХ ТЕКСТАХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН.....	64
3.1 Функція уточнення.....	65
3.2 Функція заміщення	68
3.3 Функція роз'яснення	72
3.4 Функції градації, зіставлення і протиставлення	74
Висновок до Розділу 3	78
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
РЕЗЮМЕ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інформаційні технології, що впливають на розвиток сучасного суспільства, використовуються у всіх сферах, таких як політика, наука, культура, промисловість та бізнес. Зростаюча роль інформації робить новий крок у розвитку сучасних засобів масової інформації, що беруть участь у зборі, обробці та передачі. Мова засобів масової інформації представляє великий інтерес для лінгвістів, які вивчають характерні процеси сучасної мови, оскільки сучасні медіа-тексти визначають мовний, соціально-психологічний та культурний контекст суспільства.

Синоніми в галузі мовознавства вивчаються переважно на рівні словникового запасу, при цьому граматики та синтаксис є найменш вивченими. Синоніми – це тип систематичних семантичних відносин у структурі семантичних полів. Суть цих взаємовідносин зводиться до того, що сукупність словникових одиниць є досить чіткою системою, а не хаотичним накопиченням слів. Проблема синонімів – одна з проблем лінгвістичної семантики, для якої не існує загальновизнаного рішення, однак способи осмислення цього поняття – синонімії, не припиняються досі.

Незважаючи на велику кількість наукових праць, синоніми почали вивчати наприкінці 19 століття після визначення семантики як іншої науки. Також, представляючи особливий інтерес для розробки проблем, пов'язаних з боротьбою за культуру мови, з вивченням мови і стилю художньої літератури, публічних виступів, з завданнями побудови стилістики, синонімія є головним джерелом збагачення мови. Однак останнім часом у лінгвістичній літературі набули поширення польові моделі мовних систем з різними інтерпретаціями та застосуваннями.

Поля в сучасній лінгвістиці складають угруповання мовних одиниць, що об'єднуються на основі спільності їх значень (семантичний принцип) або за спільністю виконуваних ними функцій (функціональний принцип), або на основі комбінації двох ознак (функціонально-семантичний принцип). У

сучасному мовознавстві семантичне поле визначається як сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільністю змісту, і які відображають понятійну, предметну чи функціональну схожість позначувальних ними явищ.

Засоби, виділені на основі цих ознак угруповання – поля – є системними утворення з характерними для будь-якої системи зв'язками і відносинами, і характеризується основними властивостями. Поле має особливу структуру – ядро і периферію, – для якої характерна максимальна концентрація полестворювальних ознак в ядрі і неповний набір ознак поля або можливе послаблення їх інтенсивності на периферії.

У зв'язку з особливим інтересом вивчення синонімії, польові структури в семантичному полі набувають не тільки теоретичного, а й практичного значення. Ці знання дають можливість пояснити напрямки розвитку мови, шляхи і способи зміни різних її боків, а також полегшують доступ до багатств виразних засобів мови, дозволяють представити їх в системі, що необхідно при вивченні польської мови.

Отже, актуальність теми пов'язана з природою лексичної системи мови. Актуальність пов'язана також з проблемою критеріїв, за допомогою яких визначається синоніми, визначенням поняття тотожності, якою мірою тотожність референції є достатньою умовою для віднесення лексичних одиниць до синонімів.

Об'єктом дослідження є синонімічні іменники в польському медіа-дискурсі.

Предметом дослідження специфіка структури і функцій синонімів в польських текстах інтернет-новин.

Метою дослідження є окреслення специфіки різних видів синонімів, визначення їх функцій та місця у сучасному польському медіа-дискурсі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- розглянути поняття, лексичне значення та структуру синонімів;
- дослідити основні підходи до визначення синонімії;

- розглянути типологію синонімів;
- проаналізувати синонімію в медіа-дискурсі;
- проаналізувати теоретичні основи функцій синонімів в тексті;
- проаналізувати функціонування синонімів в польських текстах інтернет-новин.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні **методи дослідження**: аналіз словникових дефініцій, компонентний аналіз, контекстуальний аналіз, порівняльно-порівняльний метод, метод мовностилістичних аналізу, що дозволив описувати особливості вживання лексичних, морфологічних і синтаксичних одиниць мови в прямому і переносному значенні.

Джерельна база дослідження – приклади синонімічних одиниць з польського медіа-дискурсу, відібрані методом суцільної вибірки.

Методологічна і теоретична база дослідження – праці вчених з семасіології. Написання роботи в значній мірі сприяло вивчення лінгвістичних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених в області загального мовознавства: О.О. Уфімцева, Ю. С. Степанова, Г.С. Щура, Ю.Д. Апресяна та ін. Теоретико-методологічну базу дослідження становлять праці в області лексичної синонімії – А. І. Смирницького, І.В. Арнольд, М.В. Нікітіна.

Основним методом дослідження є метод лінгвістичного опису з залученням елементів типологічного, етимологічного аналізу, методів дослідження узагальнення.

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що в ній зазнають системного формально-семантичного аналізу смислові зв'язки і відносини синонімів у лексиці польської мови, виявляються і описуються різні типи синонімічних слів, встановлюється їх основні структурно-словотворчі та семантичні характеристики, розглядаються функції в медіа-тексті.

Практична значимість полягає в можливості використання матеріалів роботи в практиці викладання польської мови, в теоретичному курсі лексикології, спецкурсах з лексичної семантиці для студентів мовних спеціальностей ВНЗ, при підготовці студентами випускних кваліфікаційних і курсових робіт, а також у перекладацькій та лексикографічній практиці.

Результати цього дослідження були апробовані під час виступу на щорічній науковій конференції “Дні науки Київського національного лінгвістичного університету”.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів (одного теоретичного та двох аналітичних), висновків та списку використаних джерел (загальна кількість – 81 позиція). Загальний обсяг роботи – 91 сторінка, з них основного тексту – 77 сторінок.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ СИНОНІМІВ В ТЕКСТІ

1.1. Стан дослідження проблеми у сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі

Питання синонімії цікавили учених протягом багатьох століть. Серед зарубіжних вчених можна назвати І.К. Аделунга, Ш. Баллі, В. Вейнріха, С.Джонсона, А. Жирара, Ж. Рубо. Серед вітчизняних вчених можна виділити А.А. Галича, А.С. Шишкова і багатьох інших. У другій половині XIX ст. інтерес до синонімії, як і до всіх лінгвістичним проблемам, різко знизився і відновився лише в XX ст.

Під лексичним значенням слова багато лінгвістів розуміють співвіднесеність слова з будь-яким явищем об'єктивної дійсності, закріплену в свідомості мовця суспільною мовною практикою [21, с. 123].

Однак більшість сучасних лексикологів вважають, що дана ознака є лише основою семантичної структури слова, одним з її обов'язкових компонентів [12, с.25], що до складу значення слова входить ще емоційно-експресивна оцінка. З огляду на те, що аналіз залежності смислових компонентів слова визначається відношенням між значенням слова і поняттям, для визначення лексичного значення слова важливо уточнити його співвідношення з поняттям. У лінгвістиці лексичне значення слова зіставляється з філософською категорією поняття. При цьому «одні вчені ототожнюють поняття з лексичним значенням слова, інші заперечують їх зв'язок» [7, с. 59].

Ті, які заперечують зв'язок між поняттям і лексичним значенням слова, вважають, що при лінгвістичному визначенні значення слова не можна виходити за рамки мови. Однак при визначенні лексичного значення слова неможливо обмежитися власне мовними моментами, такими як

сполучуваність і співвідношення даного слова з іншими. Пояснюється це тим, що основне призначення слова – називати предмети і явища.

Якщо при визначенні значення слова обмежитися тільки мовними фактами, то, на думку Г.Мельник, «дослідник опинився б перед рівнянням з усіма невідомими, так як, визначаючи значення одного слова з його можливих поєднань з іншими словами, значення цих інших слів повинні були б визначити їх можливими поєднаннями з ще якимись словами і т.д., тобто визначати одні величини іншими, ще не певними величинами» [32, с. 56].

Про зв'язок між значенням слова і поняттям свідчить той факт, що слово безпосередньо пов'язано з уявленнями про реальну дійсність, які згодом стають основою понять, які називаються за допомогою слів. В основі значення кожного слова лежить саме поняття, що містить загальні істотні ознаки якогось відрізка дійсності.

Якщо врахувати, що значення слова, крім основного, також включає в себе ще оцінний і ряд інших компонентів, то слід визнати, що воно ширше поняття. З іншого ж боку, значення вже поняття: в науковому понятті відображені загальні і суттєві ознаки предметів і явищ, а в значенні – тільки їх відмінні, основні ознаки. Ці ознаки предмета і складають лексичне значення слова, та їх «досить для його пізнання і для правильного вживання» [5, с. 19].

Значення – це той мінімум ознак поняття, який необхідний і достатній для впізнання і розуміння слова [8, с. 11].

У таких визначеннях значень слів не вказуються основні ознаки предметів, які б дозволили відрізнити одну деталь машини від іншої, одну рослину від іншого. Коли в тлумаченні не наводяться відмінні ознаки предмета або явища, «тлумачення втрачає будь-який сенс» [11, с. 55].

Таким чином, незважаючи на те, що поняття і значення належать до різних наук (поняття – до логіки, значення – до лінгвістики), вони співвідносні і багато в чому однорідні категорії. Різниця їх полягає в тому,

що одне й те саме явище розглядається з різних боків (під кутом зору логіки і мови) і тому з різним ступенем глибини. Ядром лексичного значення слова є його сигніфікативний (пізнавально-узагальнюючий) компонент [7, с. 26].

Сигніфікат – це сукупність тих ознак предмета і явища, які істотні для їхньої правильної назви зазначеним словом в системі даної мови. Сигніфікативний компонент представляє основний мовний зміст слова, так як в ньому виражається відображення об'єктивної дійсності. Цей компонент значення визначається «тим, що зі змісту поняття вибираються ті розпізнавальні ознаки, за допомогою яких одна лексична одиниця відрізняється за своїм змістом від інших» [8, с. 11].

Оскільки в словниках він демонструється у вигляді тлумачень, думається, що його можна назвати власне семантичним значенням слова. Сигніфікативний компонент значення закріплює в слові результати пізнавально-узагальнюючої діяльності і «може не тільки змінювати лексичні значення слів, але і створювати у даного слова нові значення, стаючи джерелом полісемії (багатозначності) слова» [4, с. 61].

Лексикологи відзначають інтернаціональність, тобто характерність для слів кожної мови, сигніфікативного компоненту лексичного значення слова [9, с. 3]. Однак це не означає, що сигніфікат не має національної специфіки.

Сигніфікативний компонент значення слова тісно пов'язаний з явищами денотації і конотації. *Денотація* – це понятійне ядро значення, тобто об'єктивний компонент сенсу, абстрагований від семантико-стилістичної або емоційно-експресивної оцінки. Денотативне значення – це предметне значення лексичної одиниці. Воно визначається через відношення слова до конкретного предмету. Денотацію мають, як правило, іменники, що позначають конкретний предмет або явище, а також інші слова, які «виконують номінативну функцію в аспекті «чистої» назви реальної сутності предмета, явища» [4, с. 62].

Конотація – емоційне, оцінне або стилістичне забарвлення слова, яка доповнює денотативне значення і надає йому експресію. Отже, її можна

розглядати як додатковий зміст слова, який накладається на його семантику. Узуальне конотативне значення зазвичай передається різними афіксами, звуконаслідування, експресивно забарвленими словами.

Не всі компоненти змісту слова грають однакову роль у його існуванні. Один з них є найважливішим, а решта відіграють другорядну роль. Співвідношення їх, тобто основного і другорядного компонентів значення, визначає тип лексичного значення слова.

Для встановлення типів денотативного значень слова потрібно:

- 1) вивчення історичної зміни значення слова,
- 2) встановлення того, чи можна пояснити / не пояснити його значення через інші значення,
- 3) виявлення широти вживання слова в тому чи іншому значенні,
- 4) визначення традиційних / нетрадиційних значень. Виходячи з того, який з цих параметрів лежить в основі зіставлення семантики слів, виділяють наступні лексичні значення слів:

- 1) прями і переносні,
- 2) основні і похідні,
- 3) прями номінативні і експресивно-синонімічні,
- 4) синтаксично вільні і невольні: а) фразеологічні пов'язані і б) конструктивно зумовлені [17, с. 232].

Таким чином, в семантичній структурі слова відображені загальні предметно-логічні зв'язки, відносини з лексичними значеннями інших слів, характер лексико-граматичної віднесеності, межі лексичної сполучуваності, а також властиві слову емоційно-експресивні властивості.

Знання про лексичне значення як структури – досягнення лінгвістики другої половини ХХ в. Висловлена в теоретичному плані ця ідея привела до створення методики компонентного аналізу, який дозволив через поняття компонента значення описати семантику численних розрядів слів [38, с. 54].

У семасіології виникає особливий рівень аналізу слова – семний (тобто на рівні сем, окремих компонентів значення), на відміну від традиційного

семемного (на рівні семеми, окремого значення багатозначного слова). Наука семасіологія ще знаходиться в процесі становлення, розробки свого понятійно-термінологічного апарату, формулювання своїх завдань, каталогізації своїх об'єктів – семантичних компонентів різних типів.

Польовий підхід до опису явищ мови отримав в сучасній лінгвістиці широке поширення. Зародившись в семасіології і будучи пов'язаний з іменами Й. Тріра і В. Порцига, цей підхід поширився на широке коло явищ – лексичні групи або парадигми, парагматичні поля (Трір, Гуденаф, Лаунсбері, Косериу), синтаксичні поля (Порциг, Вейсгербер), граматичні поля (Адмони) та ін. [48, с. 55].

У сучасній лінгвістиці інтенсивно досліджуються як окремі мовні поля, так і польовий характер мови в цілому. Проведені дослідження показують плідність польової моделі мовної системи, яка представляє систему мови як безперервну сукупність полів, які переходять одна в одну своїми периферійними зонами і мають багаторівневий характер.

Польова концепція мови дозволяє вирішити цілий ряд питань, який нерозв'язних в рамках традиційної стратифікаційно-рівневої концепції. Вона має достатню пояснювальну силу, з одного боку, і методологічну цінність – з іншого: підтвердження в практичних дослідженнях польової організації мови може бути екстрапольоване в область методу, тобто польовий принцип може бути застосований в якості загального і лексичного значення слова. Як показують основні роботи в даній області, основні ознаки поняття поля в цілому виявляються застосовними і до категорії лексичного значення слова.

Розглянемо головні положення польової концепції мови.

1. Значення є системою компонентів – сем, що утворюють структуру – семему.
2. Всі компоненти значення в своїй сукупності утворюють єдину функціональну мовну одиницю – семему.
3. У структурі значення виділяються семантичні компоненти, що належать до одного і того ж типу і до різних типів.

4. У структурі значення виділяються макрокомпоненти – денотативний і конотативний, в ряді випадків й інші макрокомпоненти; окремі макрокомпоненти мають польову структуру.
5. Макрокомпонентами відображають горизонтальну організацію лексичного значення, мікрокомпоненти (семи) – вертикальну організацію, структуру компонентів.
6. У значенні виділяються ядерні та периферійні семантичні компоненти.
7. Ядро значення утворюють постійні, істотні, яскраві, частотні семантичні компоненти.
8. Ядерні семи протиставляють значення іншим значенням в системі мови, складаючи основу системних внутрішньоструктурних протиставлень, парадигм; периферійні семи доповнюють ядро і в значній мірі обумовлюють семантичний розвиток слова і його комунікативне варіювання.
9. Кордон між ядерними і периферійними семами розмитий, є найближча і подальша периферія значення.
10. Семи в складі одного значення повторюються і в інших значеннях, ядерні семи в одному значенні можуть бути периферійними в іншому.
11. Значення можуть відрізнитися лише деякими семами, збігаючись за іншими семами (синоніми, антоніми, гіпогіпероніми) [38, с.47].

Застосування категорії «семантичний компонент» до опису значення слова передбачає попереднє виділення типів семантичних компонентів, що утворюють лексичне значення слова. У структурному підході до лексичного значення в сучасній семасіології намітилося три основні напрями:

перший з них імпліцитно виходить з однорідності лексичного значення і виділяє в структурі значення семантичні компоненти одного ступеня складності [11, с. 55];

другий напрямок виходить з неоднорідності лексичного значення; при цьому в значенні виділяються «семантичні блоки» різного рівня ієрархії, які відображають різний характер інформації, що передається словом. При

такому підході лексичне значення ділиться спочатку на великі блоки – макрокомпоненти, які визначають основну специфіку семантики слова, і лише потім в складі макрокомпонентів виділяються мікрокомпоненти – семи. Такий підхід здійснено в роботах І.В. Арнольд, Р.С. Гінзбург та ін.; він може бути названий макрокомпонентним на відміну від попереднього, який виступає як мікрокомпонентний [2, с. 125].

третьою напрям може бути названий аспектним: прихильники даного підходу виокремлюють в значенні різні аспекти (в іншій термінології – сторони, шари, вимірювання, параметри, характеристики, і т.д.), що відображають різні сторони значення, різні прояви значення в системі мови або в мовленні.

Виділяються різні аспекти значення – денотативний, лексичний, граматичний, конотативний, емоційний, оцінний, структурний, культурно-історичний, соціальний, лінгво-країнознавчий, етичний та інші.

Аспектний підхід до значення – лише підступ, перше наближення до структурного опису значення, але повністю структурним його вважати не можна: для цього підходу характерне нерозрізнення понять «аспект значення» і «компонент значення». Деякі з аспектів можуть збігтися з компонентами значення (в основному, макрокомпонентами), наприклад, лексичний, граматичний, денотативний, конотативний; в основному ж аспекти – це результат осмислення всього значення в цілому з будь-якого боку [5, с. 45].

Для аналізу слова в комунікативному акті необхідно поєднання макро- і мікрокомпонентного опису значення. Макрокомпонентний аналіз не виключає мікрокомпонентного і не замінює його. Вони повинні знайти відображення в структурній моделі лексичного значення. Що ж стосується аспектно підходу, то він плідний при логічному вивченні значення, при дослідженні його місця в системі, для виявлення специфіки семантики окремих типів слів; в комунікативному ж аналізі значення він не знаходить

застосування. Таким чином, семантичні компоненти можуть бути поділені на макрокомпоненти і мікрокомпоненти [45, с. 91].

Денотативний макрокомпонент, основний для більшості слів, є предметно-понятійною інформацією, пов'язаною з відображенням мовної дійсності, об'єктивної або суб'єктивної.

Конотативний макрокомпонент виражає відношення мовця до предмету номінації в формі емоції і оцінки коннотата.

Функціонально-стилістичний макрокомпонент характеризується приналежністю слова до того чи іншого функціонального стилю мови. Ці три компоненти разом з граматичним макрокомпонентом і, можливо, фоносемантичними макрокомпонентом значення, які ми тут не розглядаємо, є обов'язковими макрокомпонентами, які присутні в значенні будь-якого слова.

Денотативний і конотативний макрокомпоненти виділяють в своєму складі мікрокомпоненти, які характеризуються окремими сторонами предмета номінації або ставлення до нього [46, с. 36].

Що стосується Інтернет новин, то видання може писати про політику, про дипломатію, про спорт, про мистецтво, громадський рух, економіку, будівництво. Теми Інтернет публікацій важко вичерпати, настільки вони різноманітні. Отже, публіцистичний стиль, один з різновидів якого і складає газетна мова (газетний підстиль), виявляється вельми складним явищем через неоднорідність його завдань і умов спілкування.

Однією з важливих функцій Інтернет-журналістики (є інформаційна. Прагнення в найкоротший термін повідомити про свіжі новини не могло не знайти відображення і в характері комунікативних завдань, і в мовному їх втіленні. Однак ця історично початкова функція газети поступово відсувала інший – агітаційно-пропагандистський – чи інакше – такий, що впливає.

«Чиста» інформативність залишалася лише в деяких жанрах, та й там завдяки відбору самих фактів і характеру подачі вона виявлялася підпорядкованою головній темі, а саме агітаційно-пропагандистській

функції. В силу цього публіцистиці, особливо газетній, була властива яскрава і безпосередньо виражена функція впливу, або експресивна.

Ці дві основні функції, як і мовностилістичні особливості, що реалізують їх, і сьогодні не розчленовані в газетній мові. Різноманітний і жанровий репертуар сучасної публіцистики, що не поступається художній літературі. Тут і репортаж, і замітки, і хронологічна інформація, інтерв'ю, передова стаття, і звіт, нарис, фейлетон, рецензія й інші жанри [10; 25].

Багата публіцистика і виразними засобами. Як і художня література, вона володіє значною силою впливу, використовує найрізноманітніші риторичні фігури, різноманітні лексичні та граматичні засоби.

Іншою основною стильовою рисою публіцистичної мови є наявність стандарту. Слід враховувати, що газета (часто-густо й інші види публіцистики) відрізняється істотною своєрідністю умов мовної творчості: вона створюється в найкоротші терміни, що часом не дає можливості довести до ідеалу обробку мовного матеріалу.

У той же час вона створюється не однією особою, а безліччю кореспондентів, які готують свої матеріали часто у відриві один від іншого. Основний стилістичний принцип публіцистики В.Г. Костомаров визначає як єдність, поєднання експресії і стандарту, що складає специфіку газетного мовлення. Звичайно, в даному разі суміш експресії і стандарту (в тих чи інших «дозах») властива будь-якій мові взагалі.

Слід пам'ятати, що і форма стриманого, спокійного доказу здатна бути виразною, тобто експресивною, опинитися втіленням тієї ж функції впливу. У тому й полягає стилістична майстерність автора, щоб, виходячи з вимог конкретної комунікації, обрати найкращі в даному контексті мовні засоби впливу на читача.

Лозунгово-декларативний характер вираження проявляються в спонукальному характеру мови (при використанні стилістичних можливостей категорії способу, засобів синтаксису), простота і доступність – в порівняльній простоті синтаксичних конструкцій (що виражається навіть

при вживанні складних речень в прозорості їх структури, легкій її членимості і чіткості вираження смислових і граматичних зв'язків), у використанні загальноновживаної лексики і коментуванні залученої термінології [60].

Мовна виразність реалізується в стильовому «ефекті новизни», в прагненні до незвичайності, свіжості словосполучень, а значить, і семантики слів, і, крім того, в прагненні уникати повторень одних і тих же слів (крім термінів), зворотів, конструкцій в межах невеликого контексту, в широкому застосуванні засобів словесної образності.

Рекламні повідомлення виражається в особливостях заголовних речень, у зверненнях до читача, проблемних питаннях. Функція повідомлення обумовлює вживання нейтральної, загальностильової лексики, в якій особливу роль відіграє політична, економічна – взагалі концептуальна лексика. Наприклад, слова-терміни: *маркетинг, менеджмент, бізнес, біржа, ідеологія, курс валют, роздержавлення* і багато інших – стали лексемами, які постійно зустрічаються на газетних шпальтах.

В принципі, весь спектр літературної мови відкритий для публіцистики. Але головний критерій вживання, відбору мовних засобів – загальнодоступність. Виключаються мовні засоби, що не мають цієї якості: вузькоспеціальні слова і вирази, діалектизми, арготизмів, поетизми, варваризми – все, що може викликати труднощі в розумінні повідомлення.

Функція впливу (експресивна функція), найважливіша для публіцистичного стилю, обумовлює гостру потребу публіцистики в оціночних засобах вираження. І публіцистика бере з літературної мови практично всі засоби, що мають властивість оцінки [61].

Це означає, що дані слова характерні для газети, публіцистики, закріплені за ними. Виявилось, що майже всі ці слова мають яскраве оціночне забарвлення: *агентура, акробати благодійності, активізація, акція, болячка, бомбист, бутербродний тисака, верхівка, віха* та ін.

Однак публіцистика не тільки використовує готовий матеріал. Публіцистика перетворює, трансформує слова з різних сфер мови, надаючи

їм оціночне звучання. Для цієї мети використовується спеціальна лексика в переносному значенні: *інкубатор злочинності, конвеєр мілітаризму, маршрути технічного прогресу; лексика спорту: раунд, тур (переговорів), передвиборний марафон, оголосити шах уряду; назва літературних жанрів, лексика театру: драма народу, кривава трагедія, політичний фарс, пародія на демократію* та ін.

Публіцистичні твори відрізняються незвичайною широтою тематики, вони можуть стосуватися будь-якої теми, що потрапила в центр суспільної уваги, наприклад, технології проведення водолазних робіт. Це, безсумнівно, позначається на мовних особливостях даного стилю: виникає необхідність включати спеціальну лексику, що вимагає пояснень, а іноді і розвернутих коментарів.

1.2. Структура лексичного значення синонімів. Джерельна база дослідження

У роботі дана джерельна база обумовлена метою і завданнями, а також специфікою дослідження. Під час написання роботи було використано праці в області лексичної синонімії – А. І. Смирницького, І.В. Арнольд, М.В. Нікітіна. Важливе місце у цій групі джерел, також, посідають праці таких вчених, як: Л. Р. Дускаєва, Г. Я. Солганик, С. И. Сметаніна, Т. Савченко, які займалися саме дослідженням проблеми медійного мовлення.

Не менш важливу роль займають використані словники польських та українських синонімів. У роботі вони виконують нормативну та інформативну функції: вони універсальні інформаційні джерела для розуміння того чи іншого синоніма.

У третьому розділі були використані статті з інтернет-газет, за допомогою яких на практиці вдалося виокремити по групах та проаналізувати синоніми за функціями.

Використана джерельна база дала можливість більш детально розглянути проблему вживання синонімів в медіа-дискурсі, проаналізувати смислові зв'язки і відносини синонімів у лексиці польської мови, встановити їх основні структурно-словотворчі та семантичні характеристики та розглянути функції в медіа-тексті.

Різноманіття визначень синонімії можна звести до кількох ключових підходів, відповідно до них синонімами стають:

- слова, що позначають одне явище дійсності;
- слова з тотожним і / або близьким значенням;
- слова, здатні замінювати один одного в висловлюваннях.

Проблема вживання синонімів в тексті неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Зокрема, встановлено, що за рахунок активного використання синонімів і слів одного семантичного поля в тексті формується зв'язність між сусідніми реченнями і текстовими фрагментами, що неодноразово зазначалося в науковій літературі [4, с. 11].

Відповідно до комунікативної стратегії мовна особистість може вдаватися до додаткової деталізації, тому в тексті активно використовуються синоніми; даний механізм докладно описаний в роботах [8, с.11]. Навпаки, в деяких ситуаціях носію мови не вимагається деталізація. А ось варіативність вибору мовних засобів залежить від комунікативної стратегії і жанру мовлення (тексту), що пов'язано з тим, що мовні жанри мають різні комунікативні стратегії [14, с. 55].

Найменшою варіативністю мають жорсткі типи тексту – офіційно-ділові та наукові тексти, відповідно, в таких текстах синонімічні засоби використовуються обмежено. При цьому серед даних текстів можуть бути окремі жанри, що допускають певну ступінь свободи [16, с. 115]. Відзначається, що синонімія входить в число важливих жанростворюючих ознак [2, с. 126].

Звегінцев В. припускає, що синоніми це слова з такими характеристиками:

- загальний предметно-логічний зв'язок (що представляє поняття і має однакову незмінність семантичних компонентів),
- загальну лексико-граматичну категорію (мають одну і ту саму модель синтаксичної сполучуваності – інваріантних моделей, але з урахуванням семантики її компонентів)
- рівноцінна лексична сполучуваність – збіг денотативної співвіднесеності [19, с. 127].

Синоніми – це результат вибору ідеальної форми вираження думок і почуттів. За словами В.С. Ващенко, “синоніми задовольняють прагнення людини до влучності й краси мовлення. Саме в синонімах приховані найбільш “інтимні” особливості лексичної системи, її комунікативні та виразові можливості”. З цих одиниць ви можете вибрати найбільш вдале, точне, влучне або яскраве слово для певного мовленнєвого акту, залежно від обставин, пов'язаних із спілкуванням, вираженням думок та почуттів.

Отже, *синонімія* – тотожність або близькість значення (перш за все слів, а також морфем, синтаксичних конструкцій, словосполучень, речень і т.д.).

Існують різні визначення синонімів. Порівняємо два з них:

1) синоніми – слова різні за зовнішньою формою, але подібні за значенням, тобто що визначають різні відтінки одного і того ж поняття.

2) синоніми – різні слова, тотожні за своїм значенням.

Ці два визначення синонімів діаметрально протилежні. Така протилежність обумовлена різним розумінням терміну «лексичне значення» слова. Наведені протиставні визначення синонімів прямо пов'язані з допущенням або запереченням самої можливості відтінків значення в синонімічних словах. Слід в цьому випадку спиратися на наступні розуміння фундаментальних понять лексичної семантики:

- значення слова – це лексично виражене поняття, відображення предмету або явища дійсності в свідомості, яке втілюється в певну звукову оболонку, стає фактом мови.

- відтінок значення – додатковий компонент значення, одна з ознак поняття, на якому акцентується увага, який прагне виділити мовець [21, с. 55]
- поняття – уявлення, що містить в собі вимогу постійності, досконалої визначеності, загального визнання і однозначного мовного вираження.

При всій важливості особистого вибору (свідомого чи несвідомого) самі подібні засоби об'єктивно існують в мові на тому чи іншому рівні її історичного розвитку. Щоб висловити поняття у всій його повноті, може знадобитися цілий ряд синонімів: один – передає загальний зміст, інші – ознаки і поняття.

Виділяється не тільки загальне в значенні синонімічних слів, а й найбільш важливі розпізнавальних ознак кожного із синонімів. Відтінки значення обумовлюють і різну сполучуваність синонімів. Такий підхід дозволяє пояснити різний контекст вжитого слова [20, с. 15].

В якості критерію зазвичай розглядається взаємозамінність, якщо два слова можна замінити один на одного, то вони є синонімами. Однак, з одного боку, взаємозаміна часто можлива і в випадках, коли між словами немає нічого спільного. Скажімо, одну і ту ж людини можна позначити як *karzeł*, *kierowca*, або *maż przyjaciela*. Це не означає, що дані висловлювання синонімічні. Одну і ту ж подію можна описати різними способами: *Chłopiec dostał złą ocenę*. *Chłopiec rozczarował swoich rodziców*. До синонімії це відношення не має.

З іншого боку, слова, які природно вважати синонімами, не є завжди синонімами. Як писав Г.О.Винокур, в контексті живої мови не можна знайти жодного положення, в якому було б все одно, як сказати: *feeble* або *exhausted*, *evening* або *sunset*, *calendar* або *timetable* тощо. [19, с. 129]

Смислова близькість, в свою чергу, – критерій інтуїтивно зрозумілий, але який важко визначити. Наприклад, у слів *zapach* і *smród* збігається частина значення дуже велика, однак смисловий компонент, який їх розрізняє, настільки впадає в очі, що заважає визнати ці слова синонімами.

Слова *put on haughty airs, pose ibrag of* дуже близькі за змістом. Однак перше описує почуття, друге – поведінку, а третє – мову. Тому вони не синоніми.

У лінгвістиці розроблений ряд правил, що дозволяють оцінювати місце і «питому вагу» співпадаючих компонентів сенсу, але до побудови строгого формального визначення синонімії ще далеко. Однак теоретичні труднощі не заважають в конкретних випадках оцінювати ті чи інші слова як синоніми. Будь-який носій мови розуміє, коли різними словами сказано одне і те ж або майже одне і те ж.

Подання про синонімію в широкому сенсі, або смисловою тотожністю, необхідне людині, наприклад, при переказі, а також при перекладі з однієї мови на іншу. Тому синонімія – одне з найбільш фундаментальних понять лінгвістики. Деякі лінгвісти вважають це поняття невизначеним і первинним навіть по відношенню до поняття сенсу: сенс – це те спільне, що є в синонімічних висловлюваннях. Дійсно, зрозуміти, що значить «сказати те ж саме іншими словами», легше, ніж зрозуміти, що таке сенс [15, с. 20].

Синонімія – це не тільки відношення між словами, вона пронизує всю мову. Синонімічні можуть бути і одиниці різних рівнів мови. Однак найчастіше, говорячи про синонімії, мають на увазі ряди слів-синонімів. Так звані повні, або точні синоніми зустрічаються в мові рідко, в основному серед термінів. Найчастіше, якщо уважно вдивитися в вирази, які на перший погляд здаються абсолютно рівнозначними, можна побачити, що вони не цілком тотожні. Зазвичай мова прагне позбутися дублювання, розвиваючи у близьких слів протиставлені смислові компоненти [20, с. 16]

У тексті синоніми виконують дві *основні функції*. Вони дозволяють уникати повторів, які вважаються стилістичним недоліком тексту. Наприклад, якщо автор наукової статті в попередньому рядку вже вжив слово *dochodzenie*, то в наступній він може написати *badanie, studium*. Оскільки синоніми зазвичай розрізняються за змістом, наявність синонімічних рядів дозволяє кожен раз обирати те слово, яке максимально точно відповідає тому, що людина хоче сказати.

Існує поняття «контекстні синоніми», тобто слова, які в тому чи іншому тексті зближуються, оскільки відносяться до одного предмета. Наприклад *To był długi, nudny, gorący dzień*. При цьому стверджується, що слова *długi, nudny, gorący* в деякому сенсі синонімічні. Однак поняття «контекстних синонімів» має вельми віддалене відношення до загальноприйнятого уявленню про синонімії. [11, с. 55]

Іноді як різновид синонімів розглядають так звані евфемізми – слова або вирази, які використовуються замість інших, якщо останні занадто грубі або з інших причин небажані.

Проблема класифікації займає досить вагоме місце і в теорії синонімії, тим не менш, незважаючи на наявну значну кількість спроб виділення тих чи інших типів синонімів, вона продовжує залишатися порівняно маловивченою. Типи синонімів, зазначає М.І. Задорожний, представлені у навчальній і науковій літературі розрізнено і безсистемно, і ми маємо, по суті справи, лише відомості (з термінологією, яка не завжди збігається) про деякі, причому, в різних джерелах, неодноразові набори типів, які виражаються як експліцитно, так й імпліцитно» [20, с. 15].

Існуючі класифікації в узагальненому вигляді виділяють наступні типи синонімів [20]: *лексичні і контекстуальні* – перші мають схожість в мовній системі, другі отримують її в контексті.

Серед лексичних виділяють *абсолютні*, що мають практично ідентичні тлумачення, і *часткові*, тобто «тотожні» і «близькі за значенням», які, в свою чергу, поділяються на:

- семантичні (ідеографічні, ближня периферія) – близькі за значенням, але не тотожні за семним складом слова, які передають різні відтінки значення одного поняття і можуть визначатися в тлумачному словнику через кому (напр: *Dom – budynek, konstrukcja, budynek (zwykle duży)*);
- стилістичні (функціональні) – відрізняються сферою вживання, їх периферійні семи найбільш очевидні; формально в тлумачних і синонімічних словниках зазвичай відрізняються позначками, які

традиційно даються в скороченому вигляді, частіше курсивом (напр. *dom – biuro. obudowa – wielkość. domina*);

- конотативні (емоційно-оцінні) – відрізняються ставленням мовця до названого ним явищу; формально також відрізняються позначками (напр. *Dom – ust., humorous: dwory*»);
- семантико-стилістичні, які поєднують перераховані вище ознаки і відрізняються семантичним значенням, емоційним забарвленням і сферою вживання.

Що стосується сполучуваності, то в залежності від неї виділяються так само:

- синтаксичні синоніми – граматично різні конструкції, які виражають одну і ту ж думку;
- морфологічні синоніми – варіанти словоформ, що передають те саме поняття.
- фразеологічні синоніми – різні фразеологізми з одним значенням.

Л. Мацько за характером зв'язку між словами виділяє два простих типи структури синонімічної групи: синонімічний ряд і синонімічне гніздо. Синонімічний ряд становлять слова, пов'язані між собою відношенням градації: кожний наступний член групи виражає більшу міру виявлення певної характеристики, ніж попередній. Синонімічний ряд утворює зокрема такі смислові типи синонімів:

а) ідеографічні синоніми, що відрізняються різним ступенем вияву ознаки, дії чи властивості. Наприклад, *zły – brzydki, kiepski*;

б) експресивні синоніми, що відрізняються оціночним елементом: *przebiegły – podstępny*. Члени синонімічної групи можуть становити синонімічне гніздо, в якому кожен синонім пов'язаний безпосередньо з домінантою, у зв'язки ж між собою члени такої групи вступають опосередковано через домінанту [30, с. 78].

В.Ракитина зазначає, що синонімічний ряд становить у мові системне утворення. Він є об'єднанням слів, що визначають одне поняття, отже синонімічний ряд можна розглядати як певну мікросистему в синонімічній системі мови. Синонімічні ряди об'єднують групи мікросистем слів з граничною блискістю значень, тобто слова одного синонімічного ряду, що визначає те саме явище об'єктивної дійсності. Кожний член виражає якийсь відтінок значеннєвий чи стилістичний, що є загальним для всього ряду [34, с. 15].

Резюмуючи вищесказане, ми приходимо до визначення синонімічного ряду, який є семантико-синонімічним полем слів тотожних або близьких за значенням, ядром якого є домінанта – найбільш уживане, стилістично нейтральне, найменш експресивне і синтагматично найменш фіксоване слово [4, с. 5].

1.3. Методологія та методи дослідження функцій синонімів

У роботі для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи дослідження: аналіз словникових дефініцій, компонентний аналіз, контекстуальний аналіз, порівняльно-порівняльний метод, метод мовностилістичних аналізу, що дозволив описувати особливості вживання лексичних, морфологічних і синтаксичних одиниць мови в прямому і переносному значенні.

Алгоритми та засоби мовного дослідження залежать не тільки від мети та загальних характеристик дослідження, а й від мовної парадигми, що визначає систему методологічних координат, пов'язану з цим дослідженням. У наших наукових дослідженнях такі системи координат, як правило, є структурними, семантичними та когнітивними підходами до лексичних підсистем, особливо до аналізу синонімів.

Вивчення лексичних синонімів здійснюється шляхом аналізу опозиції та розподілу з точки зору структурного підходу до аналізу мовних явищ, включаючи синхронні двовимірні дослідження мови, що відображає

вертикальні (парадигматичні) та горизонтальні (синтагматичні) структурні взаємозв'язки [8, с. 11].

Опозиція в лінгвістиці визначається як лінгвістично суттєва (що виконує семіологічну функцію) відмінність між одиницями плану вираження, якій відповідає відмінність між одиницями плану змісту. Опозиції є специфічним видом парадигматичних відношень. Сукупність опозицій, у які вступає певна одиниця, відіграє вирішальну роль для ідентифікації (парадигматичного визначення) цієї одиниці. Ідентифікація одиниці полягає у виявленні тих ознак семантичної субстанції, якими ці одиниці відрізняються одна від одної.

Поняття опозиції, запозичене з фонології, – одне з найважливіших у сучасній лексичній семантиці, оскільки саме на нього спираються поняття семантичної парадигми, класу, поля, системи. Хоча у фонології й лексиці системні відношення розкриваються в опозиціях, ці опозиції суттєво відрізняються. Насамперед тим, що синхронно замкнута фонологічна система має обмежену кількість опозицій, у той час як лексичний синонімічний ряд навіть синхронно не є замкнутим.

Завдання фундаментальних наук знаходяться на межі між відомим і неочікуваним, у зв'язку з чим ці дослідження відрізняються невизначеністю кінцевої мети. Оскільки дослідник, як правило, весь час стоїть на підступах до невідомого, вибір конкретних шляхів фундаментальних досліджень часто визначається інтуїцією, досвідом і внутрішньою логікою розвитку науки. У свою чергу, фундаментальні науки постійно відкриті для нових ідей і підходів, у них закладена здатність переглянути звичні уявлення про навколишній світ, і, якщо потрібно, відмовитися від них.

Прикладні наукові дослідження — це наукова й науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття й використання знань для практичних цілей. Безпосередня мета прикладних наук полягає у застосуванні результатів фундаментальних наук при вирішенні пізнавальних і соціально-практичних проблем. Прикладні науки можуть розвиватися з перевагою як теоретичної,

так і практичної проблематики. Так, на базі економічної теорії, яка є фундаментальною наукою, розвивається мікро- і макроекономіка, економічний аналіз тощо. Усі ці науки можна віднести до теоретичної прикладної економіки. На стиках прикладних наук і виробництва розвивається особлива галузь досліджень — так звані розробки, в процесі яких реалізуються результати практичних прикладних наук у вигляді конкретних технологічних процесів, конструкцій, матеріалів.

Розвиток науки йде шляхом від збирання фактів, їх вивчення й систематизації, узагальнення та розкриття окремих закономірностей до зв'язаної, логічно стрункої системи наукових знань, яка дозволяє пояснити вже відомі факти і передбачити нові. Шлях пізнання починається із живого спостереження з переходом до абстрактного мислення, а потім до практичного втілення в життя. Процес пізнання включає в себе накопичення фактів.

Без систематизації та узагальнення, без логічного осмислення фактів не може існувати жодна наука. Факти стають складовою частиною наукових знань, якщо вони виступають у систематизованому вигляді. Факти систематизуються та узагальнюються за допомогою простих абстракцій — понять (визначень), які є важливими структурними елементами науки. Найширші поняття називаються категоріями. Це найзагальніші абстракції. До категорій, наприклад, належать філософські поняття про форму та зміст явищ, принципи (постулати), аксіоми.

Під принципами розуміють вихідні положення будь-якої галузі науки. Вони є початковою формою систематизації знань. Важливою складовою ланкою в системі наукових знань є наукові закони, які відбивають найбільш суттєві, стійкі, повторювані об'єктивні внутрішні зв'язки у природі, суспільстві й мисленні. Звичайно закони виступають у формі визначеного співвідношення понять, категорій. Найвищою формою узагальнення й систематизації знань є теорія, тобто, вчення про узагальнений досвід, практику, сформульовані наукові принципи й методи.

Коли вчені не мають достатніх фактичних матеріалів, тоді як засоби досягнення наукових результатів вони використовують гіпотези — науково обґрунтовані припущення, які висуваються для пояснення якогось процесу, що після перевірки можуть виявитися істинними або хибними. Гіпотеза виступає часто як первісне формулювання, черговий варіант законів, що відкриваються. Слід підкреслити, що гіпотеза відіграє дуже важливу роль у розвитку будь-якої науки, тому що вона по суті є формою її розвитку. Більшість наукових законів і теорій було сформульовано на підставі раніше висловлених гіпотез.

Формою розвитку науки є наукові дослідження, тобто вивчення взаємодії між явищами з метою отримання переконливо доведених і корисних для науки й практики рішень з максимальним ефектом. Наукові дослідження мають об'єкт, предмет, на пізнання яких вони спрямовані. Ці питання буде розглянуто нами конкретніше у наступних розділах посібника. У вирішенні емпіричних та, особливо, теоретичних завдань наукового дослідження важливе місце належить логічному шляху пізнання, який дозволяє на основі умовиводів пояснити явища й процеси, сприяє появі нових ідей та проблем, накресленню шляхів їх вирішення. Він будується на здобутих фактах і результатах емпіричних досліджень.

Результати наукових досліджень оцінюються тим вище, чим вищим є рівень науковості зроблених висновків та узагальнень, чим вони достовірніші та ефективніші. Крім того, ці результати мають створювати основу для нових наукових розробок.

Таким чином, систему знань можна подати у вигляді наукових фактів, понять, принципів, гіпотез, законів, теорій, які дозволяють передбачити події та управляти суспільними процесами, виробничими відносинами, продуктивними силами. Цей систематизований науковий досвід характеризується низкою ознак. Найважливішою з них є всезагальність.

Співвідношення слів за суттєвими та несуттєвими ознаками виявляє їх протилежну багатовимірність та відкритість синонімічного ряду, що поєднує

слова, які є синонімами в цьому значенні та синонімами лише для конкретного використання [25, с. 31].

Застосування протилежного методу моделює синонімічну структуру опозиції, в якій реалізується семантичне протиставлення лексичних синонімів, та визначає структуру синонімічного ряду з урахуванням ступеня семантичної близькості між членами ряду. Різні значення синонімів допускають різні типи синонімічних опозицій, які відрізняються наступними способами:

- 1) відношеннями між членами опозиції;
- 2) кількісним складом.

Привативна, еквіполентна, градуальна та контрастивна синонімічні опозиції не є однорідними конструктами.

За відношеннями між членами опозиції привативні синонімічні опозиції поділяються на:

1) опозиції, в основі яких лежать гіпо-гіперонімічні відношення між членами синонімічного ряду (це виявляється в протиставленні синонімічної домінанти іншим членам ряду);

2) опозиції, що ґрунтуються тільки на одній диференційній ознаці, представленій із погляду її наявності чи відсутності;

3) опозиції, в основі яких – відношення протиріччя між несумісними поняттями, які порівнюються.

Еквіполентні синонімічні опозиції за кількісним складом поділяються на:

1) багаточленні;

2) багаточленні та бінарні. У першому випадку членами опозиції є всі члени синонімічного ряду, у другому – декілька членів синонімічного ряду, які протиставляються на основі певної ознаки.

За принципом кількісного складу поділяються також і градуальні опозиції, які в межах синонімічного ряду можуть бути як багаточленними, так і бінарними. Контрастивна опозиція як утілення взаємозв'язку між

синонімією й антонімією відображає відношення протилежності між порівнюваними несумісними поняттями

До найбільш поширених методів аналізу синтагматичних відносин слід віднести дистрибутивний аналіз, застосування якого доцільне для виявлення особливостей функціонування лексичних синонімів у тексті. Цей метод ґрунтується на понятті дистрибуції, яку можна визначити як суму всіх можливих оточень, у яких трапляється та чи інша одиниця (фонема, морфема, слово тощо), тобто суму всіх можливих позицій одиниці відносно інших одиниць того ж рівня, їх сполучуваність [25, с. 33].

Для впорядкування опису в дистрибутивному аналізі широко використовують буквені символи, із яких утворюються так звані дистрибутивні формули, що відображають граматичну сполучуваність слів. Прикладом застосування дистрибутивного аналізу для дослідження лексичної синонімії є виявлення особливостей нейтралізації семантичних відмінностей між синонімами в тексті. У зв'язку з цим варто зазначити, що семантична спільність двох слів простежується за таких умов:

- при спільній дистрибуції та сполучуваності,
- при спільній дистрибуції, але різній сполучуваності,
- при різній дистрибуції й спільній сполучуваності,
- при різній дистрибуції та сполучуваності [19, с. 127]

Для дослідження змістового аспекту значеннєвих одиниць мови застосовують методи семантичного аналізу, найперспективнішим із яких для вивчення синонімії є компонентний аналіз як ілюстрація одночасного використання в мовознавстві загальнотеоретичних методів аналізу та синтезу [19, с. 128].

В основі цього методу – три головні принципи:

1) опис значень словникового складу природних мов через кінцевий набір елементарних семантичних одиниць або компонентів;

2) представлення цих компонентів як незалежних від конкретних умов універсальних репрезентацій;

3) їхня інтерпретація як компонентів концептуальної системи, яка входить у пізнавальну структуру людського інтелекту.

На сьогодні у вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці існує досить багато наукових розробок із теорії та практики компонентного аналізу. Опрацьовано метамову опису, розроблено теорії семантичного поля й лексико-семантичних груп, досліджуються лексичні мікросистеми. Одна з проблем, яка виникає під час компонентного аналізу, пов'язана з питанням про методичні принципи виділення мінімальних смислових одиниць. Одні дослідники використовують визначення значень слів у тлумачних словниках. Інші виділяють найменші компоненти значення за допомогою попарного порівняння лексем. У деяких випадках використовують методику, яка ґрунтується на аналізі сполучуваності й смислових зв'язків слів у тексті [10, с. 38].

Ураховуючи неоднорідність мінімальних одиниць лексичного значення, варто розмежовувати методичні принципи виділення цих одиниць. Для виокремлення інтегральних ознак, які об'єднують лексичні одиниці в певний синонімічний ряд, та диференційних ознак, що лежать в основі розмежування синонімічних лексичних одиниць, доцільно скористатись інтроспективно-логічними прийомами, які ґрунтуються на загальному знанні мови й підкріплені певними операціями, що використовуються в логіці для вираження понять, які співвідносяться з досліджуваним лексичними одиницями.

Хоча цей прийом певною мірою суб'єктивний, проте залишається одним із головних у компонентному аналізі. Носіями інтегральних та диференційних ознак є семантичні компоненти, тобто певні ключові слова, зафіксовані в лексикографічних тлумаченнях синонімів.

Когнітивний підхід до явищ мови (моделювання структур репрезентації знань) спрямований на виявлення відомостей про концептуальні або

когнітивні структури людської свідомості та інтелекту. Кожна мовна одиниця й кожна категорія можуть розглядатися як вияв когнітивних процесів або їх специфічних результатів. Серед різних розробок когнітивних моделей саме фрейм як фіксована система параметрів, що описують той чи інший об'єкт або подію, відповідає меті когнітивного аналізу синонімічних лексичних одиниць [8, с. 15].

Фреймовий аналіз синонімічних рядів дає змогу встановити, що кожен синонімічний ряд формується на базі міжфреймової сітки, яка складається з окремих фреймів, що відображають когнітивні моделі окремих членів синонімічного ряду. Основа для об'єднання лексичних одиниць в один синонімічний ряд – наповнені слоти (вузли предикатноактантної рамки) диктумів (реальних знань про об'єкт) пропозитивних частин фреймових когнітивних моделей окремих членів синонімічного ряду.

В останні роки в області лінгвістики і суміжних з нею наук все частіше стали з'являтися роботи, присвячені вивченню різних аспектів дискурсу мас-медіа. Безперечно, інтерес вчених до цього феномену пов'язаний з багатьма причинами, головною з яких є зростаюча роль мас-медіа в житті суспільства. Засоби масової інформації часто називаються «четвертою владою», а іноді навіть «першою владою», так як «вплив ЗМІ на голови, мовні смаки і переваги мільйонів людей більш значні, в будь-якому разі – не менш, ніж у сім'ї, школі та інших суспільних інститутах» [14, с. 58].

Наступним чинником, що обумовлює важливість вивчення дискурсу мас-медіа, є ситуація функціонування літературної мови впродовж останніх двадцяти років. Вона продовжує розвиватися по шляху зростання впливу ЗМІ на мову як на систему. Якщо раніше норми слововживання визначалися класичною літературою, то зараз ця роль належить ЗМІ, зокрема, найбільш близького до розмовної мови публіцистичного жанру [28, с. 69].

Крім того, мова засобів масової інформації, маючи яскраво вираженими соціальними функціями, впливає на різні сторони життя і багато в чому формує мовну свідомість людей [28, с. 69]. Нарешті, причиною

активного дослідження дискурсу мас-медіа є характерне для сучасної лінгвістики вивчення мовного матеріалу в рамках комунікативно-дискурсивної парадигми, коли «при описі кожного мовного явища одно враховуються ті дві функції, які вони виконують – когнітивна (по їх участі в процесах пізнання) і комунікативна (по їх участі в актах мовленнєвого спілкування). Відповідно, кожне мовне явище може вважатися адекватно описаним і роз'ясненим тільки в тих випадках, якщо воно розглянуто на перехресті каганець і комунікації» [28, с. 70].

У сучасних публікаціях використовуються різні синоніми терміна дискурс мас-медіа, який все частіше розуміється як «зв'язний, вербальний або невербальний, усний або письмовий текст в сукупності з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами, виражений засобами масової комунікації, взятий в подієвому аспекті, представляє собою дію, бере участь в соціокультурному взаємодії і відображає механізм свідомості комунікантів» [40, с. 261].

У найбільш широкому сенсі медіадискурс це «всі процеси і продукти мовленнєвої діяльності в сфері масової комунікації, взяті у всій повноті і складності» [40, с. 262].

Беручи до уваги численні дослідження дискурсу як вітчизняними, так і зарубіжними авторами, дамо визначимо дискурс мас-медіа як загальноприйнятий тип мовленнєвої поведінки суб'єкта (суб'єктів) у сфері мас-медіа, детермінований соціально-історичними умовами, а також усталеними стереотипами організації та інтерпретації текстів як компонентів, складових і які відображають його специфіку.

Вважається, що для тексту новин характерне переважання функції заміщення, яка передбачає вживання для позначення одного референта: «Мовець) використовує синонім, щоб уникнути повторення слова, яке може свідчити про бідність словникового запасу, монотонність, одноманітність мови, естетичну недостатність» [40, с. 25]. Ця функція, перш за все, формує зв'язність тексту і властива еквівалентним словами.

Так як інформативна функція однакова для всіх ЗМІ, нас більше цікавить функція психологічного впливу на читача. Саме вона відповідає за формування громадської думки, здатна привернути або відштовхнути читача. У цьому процесі дуже багато залежить від того, які стилістичні засоби використовуються в мові газети. У мові медіа часто використовуються синонімічні повтори, які виконують, скоріше, службову функцію – функцію зростання і переконання. Особливо яскраво простежується синонімічний повтор в ланцюжку заголовків – підзаголовків (зачин), де інформація, дана стисло в заголовку, обростає додатковими деталями, більш докладним викладом під заголовком. Синонімічний повтор дає можливість зробити те чи інше додавання, розширити, деталізувати, конкретизувати основний зміст висловлювання. Тим самим синонімічний повтор виконує ще й функцію деталізації.

Однак в деяких текстах публіцистичних жанрів синоніми виконують важливу роль при формуванні оцінки тексту: «Накопичення синонімів в тексті є засобом вираження експресивної оцінки, веде до підвищення емоційності» [32, с. 85].

Прагнення мови медіа до оновлення своїх лексичних засобів призводить до використання експресивної лексики, слів в переносним і фразеологічно пов'язаних значеннях, деяких похідних і нещодавніх запозичень. Здійснюється синонімічна заміна образними засобами, які повторюють думку, викладену стилістично нейтральними лексичними одиницями і поєднаннями з прямим значенням. Тобто використовується повтор, заснований на багатозначності слова. Відомо, що синонімія є хорошою базою для побудови різних стилістичних фігур мови, які, в свою чергу, необхідні для емоційного або логічного викладення мови автора. До текстів зі складним оціночним змістом відносяться репортажі (які часто схожі на художнє оповідання), рубрики оглядача або редактора, нарис, рецензія та інші жанри [32, с. 88]. У подібних текстах підхід до синонімії, заснований на взаємозамінності, доповнюється іншими критеріями. Для

автора статті (відповідно до обраної комунікативної стратегії) необхідно актуалізувати складні змісти і асоціації, пов'язані з уживаними синонімами.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що для мови мас-медіа з її відкритістю і готовністю до оновлення, характерна актуалізація використання синонімів. Так як синонімія є основою для побудови різних засобів мовного впливу, які мають якості образності, емоційності і функціонально-стильового маркування, то використання синонімії дає можливість розкритися в повній мірі інформативній функції, експресивній функції (для максимального впливу і переконання), а також спрямовані на досягнення взаєморозуміння між автором і читачем (контакто-встановлююча функція).

Вивчення всіх видів синонімії, їх використання в мові, як зазначає Л.П. Крисін, важливо для лінгвістики, оскільки синоніми і система синонімічних засобів становлять багатство мови, забезпечуючи можливість носіїв мови висловити одну і ту ж думку різними способами або перефразувати свої думки. Синоніми дозволяють уникати в зв'язного мовлення однакових слів і зворотів і в той же час зберігати потрібний сенс. Останнє зауваження Л.П. Крисина співвідноситься безпосередньо з контекстуальних синонімами: «Основне призначення синонімів полягає в тому, щоб зробити свою мову виразною, гнучкою," передавати найтонші відтінки сенсу "», точно називати близькі, але все ж різняться явища, властивості і ознаки об'єкта »[7, с . 187].

Відповідно до своєї теорії синонімії, В.Г. Вилюман пропонує розділяти мовну синонімію і інші види синонімії. Наприклад, функціонально-мовні синоніми або синоніми з контекстуальних денотатом [4, с.64] можуть бути об'єднані, як нам представляється, одним терміном – «контекстуальні синоніми», так як в процесі комунікації можлива присутність у лексем декількох ознак в різних поєднаннях.

Для мовної синонімії будуть обов'язковими наступні ознаки: семантична і функціональна спільність двох і більше одиниць, семантичне відстань між якими і їх стилістична забарвлення зумовлюються кількістю їх

безпосередніх семантичних зв'язків при формуванні синонімічного ряду. До факультативних ознак синонімії в цілому і мовної синонімії зокрема В.Г. Вилюман відносить наявність одного контексту і наявність одного і того ж денотата. Як показали наші дослідження, мовні синоніми не вимагають одного і того ж контексту і можуть співвідноситися з різними денотатами [4; 9].

Контекстуальні синоніми мають на увазі диктат терміна «контекстуальний», тобто обов'язкова наявність одного контексту. Що стосується номінації денотата, то саме вона повинна привернути увагу семасиології, так як лексична номінація одного і того ж денотата різними лексичними засобами складає предмет окремого вивчення. Семантико-структурна та комунікативна організація тексту, згідно з дослідженням Н.С.Валгина, здійснюється відповідно до правил, серед яких важлива роль відводиться вибору способу повторної номінації денотата шляхом відбору словесних засобів для позначення вже названого об'єкта або суб'єкта. Ця обставина веде до неминучого повторення одних і тих же ключових слів, що негативно відбивається на стилістиці наукового тексту.

Автори художніх і публіцистичних текстів прагнуть урізноманітнити найменування в потоці мовлення, оновлюючи словесний інвентар. Повторна номінація в художньому тексті може служити ефективним засобом детальної характеристики персонажа. Вибір засобу повторної номінації при конструюванні тексту підпорядковується як структурно-семантичним, так і стилістикокомпозиційним правилами [3, с. 52-58].

У науковому дослідженні велику роль відіграє розмежування пізнавальних завдань, які становлять необхідні етапи на шляху розв'язання наукових проблем. Можна виділити три види пізнавальних завдань: емпіричні, теоретичні й логічні. Емпіричні пізнавальні завдання полягають у відборі й ретельному вивченні фактів. Одним з найважливіших методів пізнання є експеримент, коли дослідник свідомо втручається в поведінку

предметів або в перебіг явищ і процесів з метою отримання конкретних кількісних та/або якісних даних про предмет, який вивчається.

При вирішенні теоретичних завдань дослідник завжди має справу з реальними об'єктами і виходить за межі характеристик, за якими безпосередньо ведеться спостереження. Він відтворює механізм явищ або процесів, що надає можливість пояснити встановлені факти. Разом з тим, теоретичні знання може бути перевірено емпірично.

Не менш важливу роль у науковому дослідженні фактів відіграють логічні методи. Під ними розуміють таке оперування знаннями і засобами їх отримання, яке дозволяє отримати нові знання, не звертаючись після кожного етапу міркувань до емпіричної перевірки. Ставлячи проблему, дослідник здійснює аналіз наукових знань, відокремлює точно встановлені знання від гіпотетичних.

Логічні завдання можуть вирішуватися при організації наукового дослідження, при побудові теорії й розробці гіпотез, коли мають задовольнятися логічні й гносеологічні вимоги, суть яких полягає в тому, що всі терміни, поняття, ознаки мають уводитися з моносемічним значенням і перебувати в однозначному зв'язку. Наука включає в себе також методологію і методи дослідження.

Процес пізнання, як основа будь-якого наукового дослідження, є складним і вимагає концептуального підходу на основі певної методології, застосування певних методів. Характерною ознакою сучасної науки є зростання ролі методології при вирішенні проблем росту і розвитку спеціалізованого знання.

Можна вказати на ряд істотних причин, які породили цю особливість науки:

- складність структури емпіричного і теоретичного знання, способи його обґрунтування та перевірки;
- тісне переплетення опису властивостей матеріальних об'єктів з абстракціями, що штучно вводяться, ідеальними моделями тощо

Саме розуміння методології та її функцій зазнало суттєвих змін: вузький формально-логічний підхід змінився змістовним збагаченням проблематики, що включає соціокультурний, гуманістичний вимір знання і пізнавальної діяльності. Методологічний аналіз, будучи формою самосвідомості науки, прояснює способи поєднання знання і діяльності, будову, організацію, способи одержання та обґрунтування знань.

Виявляючи умови і передумови пізнавальної діяльності, у тому числі філософсько-світоглядні, методологічний аналіз перетворює їх в засоби усвідомленого вибору та наукового пошуку. Існують різні рівні методологічного аналізу. Конкретно-наукова методологія зі своїми методиками має справу з технічними прийомами, приписами, нормативами, формулює принципи, методи

Висновок до Розділу 1.

Отже, синоніміка є одним з джерел збагачення мови виразними засобами, тому вона представляє особливий інтерес для розробки проблем, пов'язаних з боротьбою за культуру мови, з вивченням мови і стилю художньої літератури та публічних виступів, з завданнями побудови стилістики. У зв'язку з цим вивчення лексико-фразеологічної, граматичної і синтаксичної синонімії набуває не тільки теоретичне, а й практичне значення. Знання синонімії дає можливість пояснити напрямки розвитку мови, шляхи і способи зміни різних його сторін, а також полегшує доступ до багатств виразних засобів мови, дозволяє представити їх в системі, що особливо необхідно при вивченні іноземної мови.

Проаналізувавши різні визначення синонімів, можна помітити, що в основі їх знаходяться поняття, значення і взаємозамінність. Критерієм при визначенні синонімів не може бути емоційне забарвлення слова: емоції в мові відіграють лише додаткову роль і не можуть бути відправним пунктом при аналізі, а тому слід відштовхуватися від логічного характеру слова.

При встановленні синонімічності слів варто виходити не з одного критерію, а з їх сукупності: збіг значення, синтаксична сполучуваність і лексична сполучуваність. Це не означає, що синоніми повністю мають збігатися за своїми семантичними чи релятивними характеристиками. За ступенем важливості для встановлення синонімічності визначені критерії можна розподілити в такому порядку:

- на першому місці – семантичний критерій, який на рівні парадигматики дає змогу виділити синонімічний ряд;
- на друге місце виводяться синтаксичний критерій і критерій лексичної сполучуваності, тобто синтаксична і лексична дистрибуція, які взаємодоповнюються і підпорядковуються семантичному.

Виходячи з вищевикладеного, під синонімами розуміються слова, які мають загальним лексичним значенням, відрізняються диференціальним елементом значення, здатним нейтралізуватися в певних контекстах, або не мають його.

Комплексне застосування запропонованих у розділі методів лінгвістичного аналізу синонімічних зв'язків у межах лексико-семантичної системи мови сприяє виявленню нових аспектів структурної, семантичної та фреймової організації синонімічних рядів. Усі наведені методи аналізу синонімічних лексичних одиниць зміщують фокус уваги дослідника з площини семантичної близькості або тотожності в площину семантичних відмінностей або протиставлення лексем-синонімів.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІЙ СИНОНІМІВ В ТЕКСТІ

Кожному виду синонімів (абсолютним, відносним, експресивно-стилістичним) відповідає свій набір функцій в мові. Виконанням цих функцій і виправдано існування в мові різних типів синонімів, всі вони необхідні в тому чи іншому комунікативному акті, а їх вихід в мову залежить від конкретних цілей висловлювання [14, с. 73].

У відповідності з різними підходами до вивчення функцій синонімів у мовному потоці доцільно виділити різні рівні аналізу. Перш за все, вживання мовцями синонімічних слів з різною метою детерміновано функціями, які виконує діалект як одна з форм національної мови: комунікативної, когнітивної, регулятивної.

В окремих текстах виявляються функції синонімів, співвідносні з похідними цих базових функцій мови: інформативна, конструктивна, метамовна, експресивна та ін. Функції іншого порядку, властиві синонімам, пов'язані з їх участю в створенні підсистем мови / мовлення. Це текстова і стильова функції. Більш приватними функціями синонімів в мовному потоці, корелятивні ступеня спільності і характеру відмінностей між ними, є заміщення, уточнення, пояснення.

Виступаючи в конкретній функції, синоніми одночасно виконують ті чи інші функції попередніх рівнів аналізу, виділених на основі інших принципів.

2.1. Стилiстична функція

Характерною рисою інформаційної функції публіцистичних текстів є те, що їхні автори вважають за необхідне інформувати якомога ширшу аудиторію про найбільш актуальні для суспільства проблеми і про авторський погляд на ці проблеми. Іншою найважливішою функцією публіцистичного стилю, крім інформативної, є функція впливу [1, с. 154].

Саме для виконання цієї функції тексти у публіцистиці містять всі ознаки тенденційності, полемічності, емоційності, що пов'язано із прагненням авторів показати впевненість у своїй позиції, спричинити потрібний їм вплив на цільову аудиторію. Саме функція впливу є фундаментальною у публіцистичному стилі, завдяки ній публіцистичний стиль виділяється між іншими різновидами літературного мовлення.

Функція впливу притаманна також офіційно-діловому та розмовному стилям, однак саме в публіцистиці вона безпосередньо діє на відбір мовних засобів. Для функціонально-публіцистичного стилю характерними є наступні основні риси:

- 1) економність у мовних засобах, лаконічність викладу при інформативній насиченості;
- 2) відбір мовних засобів, при якому головним є їхня зрозумілість;
- 3) використання суспільно-політичної лексики і фразеології, переосмислення лексики інших стилів (термінологічної лексики) для цілей публіцистики;
- 4) використання характерних для даного стилю мовних стереотипів, кліше;
- 5) жанрова різноманітність та стилістичне використання мовних засобів: багатозначності слова, ресурсів словотворення (авторські неологізми), емоційно-експресивної лексики;
- 6) поєднання рис публіцистичного стилю з рисами інших стилів (наукового, офіційно-ділового, літературно-художнього, розмовного), обумовлює різноманітність тематики і жанрів;
- 7) використання зображально-виражальних засобів мови, зокрема засобів стилістичного синтаксису (риторичні питання і вигуки, паралелізм побудови, повтори, інверсія) [6, с. 22].

У публіцистичному стилі реалізується мовна функція впливу (агітації і пропаганди), з яким сполучається чисто інформативна функція (повідомлення новин). У публіцистичних творах досліджуються питання

дуже широкої тематики, актуальні питання сучасності, що представляють інтерес для сучасного суспільства: політичні, економічні, моральні, філософські, питання культури, виховання, повсякденного побуту.

Публіцистичний стиль знаходить застосування в суспільно-політичній літературі. До його основних рис належать:

- економія мовних засобів, лаконічність викладу при інформативній насиченості;
- наявність суспільно-політичної лексики і фразеології, переосмислення лексики інших стилів (зокрема, термінологічної) для цілей публіцистики;
- використання характерних для певного стилю мовних стереотипів, кліше;
- жанрова різноманітність і пов'язана з цим різноманітність стилістичного використання багатозначності слова, ресурсів словотвору (авторські неологізми), емоційно-експресивної лексики;
- використання зображувально-виразних засобів мови, зокрема засобів стилістичного синтаксису (риторичні питання і вигуки, паралелізм побудови, повтори, інверсія тощо) [7, с. 121].

Будучи одним з основних компонентів словникового складу мови, синоніми мають особливу значимість у створенні емоційності та експресивності в художній мові. Оцінюючи значимість емоційності і експресивності у синонімів, як і у інших мовних одиниць, ми можемо відзначити її відносний характер. Вона проявляється в основному при зіставленні слова з іншими одиницями мови «в процесі його живого вживання в конкретному висловлюванні» [52, с. 54].

У проведенні типологічної кваліфікації стилістичних синонімів вихідною є теза, згідно з якою об'єктивна та адекватна характеристика того чи іншого виду (в нашому випадку – стилістичних синонімів) передбачає, перш за все, коректну побудову класифікації роду (синонімів) на основі

типологічно релевантних ознак, що відрізняють досліджуване явище від подібних або суміжних об'єктів. Необхідність реалізації подібного підходу з точки зору логічних вимог до поділу обсягу поняття виникає внаслідок їх фактичного ігнорування в більшості існуючих класифікацій і визначень синонімів [Мігірін 1985].

При виявленні сутнісних характеристик *стилістичних синонімів* ми спираємося на концепції про їх соціально-обумовлену природу, відповідно до якої основним джерелом виникнення даного різновиду синонімів є процес функціонально-стилістичної диференціації мови, що формується під впливом соціального розшарування суспільства [63, с.44]. У цьому полягає їх основна відмінність від так званих ідеографічних синонімів, які є результатом читача – пізнавальної діяльності носіїв мови, і різновидів синонімів, що виникають як наслідок інших внутрішньо-лінгвістичних процесів.

Особливості розвитку функціонально-мовних сфер, що утворюються на основі засобів конкретної мови під впливом культурно-історичних традицій її носіїв, обумовлюють формування в стилістичних синонімів поряд із загальними, ізоморфними властивостями специфічних характеристик. Розгляд стилістичних синонімів в одномовному плані або на матеріалі близькоспоріднених мов, що не приводить до розмежування в об'єкті дослідження загального та спеціального, може створити не цілком об'єктивне уявлення про його сутність, а також про фактори його специфіки.

На результатах дослідження може позначитися і зіставлення стилістичних синонімів в контактуючих неблизько споріднених мовах подібних культурно-історичних традицій. Доречно з цього приводу навести точку зору Ш. Баллі про обумовленість деяких ізоморфних стилістичних характеристик європейських мов спільністю «європейського психічного складу, що спирається на численні і різноманітні зв'язки між народами як в області матеріальної культури, так і в області думки».

Ефективне вивчення проблеми стилістичних синонімів може бути досягнуто на базі розробки їх логічно обґрунтованої типологічної

характеристики і доповнення її порівняльним аналізом стилістичних синонімів мов різно системних структур несхожих культурно-історичних традицій.

Як зазначає Т.Арбекова, експресивність слова проявляється тоді, коли «поруч з ним існують його неекспресивні синоніми» [5, с. 24]. Твердження Т.Арбекової має особливу значущість з точки зору аналізу та оцінки стилістичних забарвлень різних видів синонімів в художній мові, оскільки різні синоніми, об'єднані в синонімічні ряди, виявляють неабиякі можливості в створенні емоційно-експресивного ефекту як в мові загалом, так і в публіцистичному тексті.

При дослідженні поставленої проблеми слід також взяти до уваги функціонування синонімів в мові на підставі зіставлення маркованих ознак ситуації, бо воно забезпечує більш широкі можливості комплексної лексичної, семантичної, стилістичної оцінки синонімів.

Слід зазначити, що при дослідженні видів синонімічних слів більшість мовознавців роз'яснюють стилістичні якості синонімів разом з їх видами. Як правило, в дослідженнях з лексикології і семасіології польської мови оцінка синонімів як стилістичних засобів дається в досить короткій і загальній формі. Зазначені особливості синонімів у ґрунтовній формі даються, в основному, в літературі щодо стилістики. Однак і в цих джерелах цікавий для нас аспект підноситься не в прямій, а в непрякій формі.

Тобто, відомості даються про певний вигляд синонімів, а стилістична функція, створювана в тексті цим видом, аналізується на основі різних зразків художньої літератури. Ми ж, не торкаючись видів синонімів, проаналізуємо особливості вживання в мові синонімів за моделями стилістичних синонімічних рядів, які формуються на основі цих видів.

Стилістичні функції синонімів:

– використовуються, щоб уникнути повторів, як засобу варіативності висловлювання;

– підвищують виразність висловлювання (за допомогою синонімічних варіацій):

Oczywiście, oczywiście, że masz rację...

(<https://www.scigacz.pl/Oczywiscie,ze,masz,racje,Literowka,zdarza,sie,komentarz,15981,5927,cs.html>)

- як евфемізм (для пом'якшення впливу при назві якості):

замість „*Gruby*” – *tęgi, o pełnych kształtach, pulchny, tęgi*;

замість „*Odłuszczac*” – *tłumi apetyt*.

– семантичні, функціональні, дистрибутивні відмінності використовуються для варіації точок зору, підходів в оцінці одного і того ж явища:

„... miał taką naturę, że notował takie przeżycia ... Było też z nim, że uważał takie nauki za znacznie ważniejsze i ciekawsze niż wiedza, której wymagano od niego w szkole, tak, że Podczas lekcji on ... głównie poświęcił się odczuwaniu takich spostrzeżeń do sedna i ich przemyślaniu”
(<https://web.sgh.waw.pl/~thorrel/gazeta/archiwum/020/t13.htm>)

Висвітлюються різні боки предмета, висловлювання набуває велику точність і виразність;

– функція формування контрасту (коли синоніми протиставляються один одному, дотримуючись, як правило, один за іншим):

„On już nie żył, po prostu istniał”.

– функція уточнення, пояснення значення (використовується ряд контекстуальних синонімів):

„Wraz ze słowem jako elementem języka, podane są możliwe środowiska gramatyczne, jego dystrybucja i możliwe partnerzy składni (wartościowość)”.
(https://www.vu.lt/leidyba/images/eknygos/Geben_Wspolczesny_jezyk_polski.pdf)

В мові зустрічаються, в основному, такі моделі стилістичних синонімічних рядів:

1. *Модель літературної мови* – простої розмовної мови – це найбільш використовувана письменниками в художніх творах модель синонімічного

ряду. Залежно від вимог сюжетної лінії твору, письменник за своїм вибором може використовувати «слова, що відносяться до літературної мовної лексики або ж синоніми цих слів, властиві живій розмовній лексиці» [5, с. 123].

Твір, написаний мовою, близькою до народної мови, є для читача більш простим, зрозумілим і рідним за стилем, що, в свою чергу, створює між письменником і читачем свого роду «міст близькості і спорідненості». Подібні синоніми, відповідаючи образу народного мислення, посилюють народність мови письменник» [7, с. 33].

Крім того, письменник може використовувати цю модель синонімічних рядів для характеристики того чи іншого образу, опису події або ж створення на основі контрасту комічної ситуації в творі.

2. *Модель літературної мови – діалекту (говірки).* Цю модель синонімічного ряду письменники використовують, в основному, для передачі провінційної, діалектної характеристики образу, при бажанні підкреслити його приналежність якомусь регіону. А це поряд з персонажами робить мову твору більш цікавою, надає йому більше життєвості і природності.

Діалектні слова в творі можуть створити і зворотний ефект. Тобто, якщо автор твору буде використовувати діалектні слова аби як, наосліп, не звернувши увагу на те, щоб вони були зрозумілі більшості читачів, відрізнялися простотою, не мали провінційного характеру, то вони ускладнять художню мову. В результаті, це призведе до втрати інтересу у читачів, і, в кінцевому рахунку, до негативної оцінки твору [12, с. 47].

3. *Національно-запозичена модель.* Як відомо, в збагаченні і досягненні різноманітності словникового складу будь-якої мови певну роль відіграють і запозичення. Кожен з компонентів синонімічних рядів, які сприяють уникненню повторів в мові, що створюють умови для більшої виразності, емоційності та дієвості значення, має свою історію використання в мові. Деякі з одиниць, які складають синонімічні ряди, є чужорідними

(запозиченнями), інші ж – рідними (запозиченими з родинних мов) словами [4, с. 59].

В польській мові частіше зустрічаються запозичення з латинської, грецької і французької мов. Запозичені слова створюють синонімічні ряди як з національними словами, так і між собою. Мовознавці відзначають, що в мові національні слова в стилістичному відношенні вживаються найбільше в просторічному і нейтральному, французькі запозичення – в художньому, а грецько-латинські запозичення – в більш точному, науковому стилі [54, с. 55].

Запозичені слова можуть бути використані в художніх творах для широкого опису середовища, певного періоду, суспільно-політичного становища, індивідуалізації образів і подій, створення уявлення про освіту, світогляді та інших особливо персонажів і в багатьох інших цілях

4. *Модель полісемії.* Відомо, що багато слів у мові мають кілька значень. Ця якість слів дає їм прекрасні стилістичні можливості. Однією з цих можливостей є набуття деякими словами синонімічності поза основним номінативним значенням, в рамках конкретного певного тексту через одного зі своїх другорядних або переносних значень. Такі синоніми, які є наслідком багатозначності, поза контекстом втрачають свою набуту синонімічність. Сильна полісемічність англійської мови ні для кого не є секретом. Явище багатозначності одного слова в різних контекстах найчастіше зустрічається в зразках художньої літератури. Адже саме художня мова дає письменникові шанс правильно оцінити всі можливості мови і використовувати її красу.

5. *Контекстуальна (ситуативна) модель.* Подібно синонімам, створеним на основі полісемії, контекстуальні синоніми можуть стати синонімами в певному ряду лише в конкретному тексті, внаслідок зближення другорядних ознак речей і предметів, що не входять в лексичне значення слова [6, с. 46]. Такі синоніми притаманні лише мові художніх творів і поза текстом, де вони були використані, втрачають свою синонімічність.

6. *Евфемістична модель (або вульгаризми)*. Серед стилістичних одиниць, які використовуються в художніх творах, необхідно особливо відзначити евфемізми і вульгаризми, як одиниці, народжені з стилістичних потреб, і які використовуються до місця для задоволення цих потреб [5, с. 126].

Слід підкреслити, що ці слова-синоніми, створені з двох протилежних смислових відносин, широко використовуються в мові. Евфемізми і вульгаризми дають мовцю можливість назвати в художньому творі те чи інше основне поняття певним, що відрізняється особливою силою впливу словом відповідно до бажань автора та ідейно-сюжетною лінією твору в звичайній, м'якій, ввічливій формі або ж, навпаки, в грубому, неввічливому тоні.

А.Гак висловлює цікаві і, одночасно такі, що відрізняються від інших, думки про особливості використання в літературі обох моделей і зазначає, що для створення в творі відтінку вульгарності, найчастіше використовуються національні слова, а для створення відтінку евфемізму-поважності – більше використовуються запозичені слова [11, с. 55].

Однак необхідно відзначити, що випадки використання синонімічних рядів, створених за рахунок вульгарних слів, зустрічаються дуже рідко. Можна припустити, що, в цілому, це пов'язано з природою вульгарних слів і з їх місцем і роллю в такій функції художньої мови, як «створення естетичності».

7. *Фразеологічна модель*. Притаманні фразеологічним сполученням такі якості, як стислість, образність, виразність, неповторна експресивність, дають можливість для їх використання як в розмовній, так і в художній мові. Для більш дієвого, виразного і емоційного відображення думки в синонімічному ряду той чи інший синонім нерідко виражається фразеологічним поєднанням [6, с. 35].

Використання фразеологічних поєднань в художніх творах можливо в різній формі. Фразеологічні сполучення можуть створювати синонімічні ряди і з лексичними синонімами.

Семантичний план стилістичного синоніма тісно пов'язаний з *оцінним компонентом*. Більш того, хоча оціночна і смислова сторони змісту слова є явищами різного характеру, категорії оцінки можуть бути виражені семантично. Таким чином, зміст стилістичних синонімів можна передавати через значення нейтрального слова, а їх оціночну характеристику – через значення типу «хороший» – «поганий» (наприклад: *oczy – piękne, duże, wyraziste*). Оціночні характеристики в польській мові здійснюються не тільки за допомогою синонімів, але і за допомогою опису.

Використання ж стилістичного синоніма, модальна рамка якого дозволяє визначитися зі ставленням до світу, до виділення в ньому цінностей (з позитивною або негативною оцінкою), є особливістю стилістичної парадигматики синонімів польської мови. Звідси висновок, що стилістичну парадигму синонімів утворюють слова, що позначають один і той же предмет, одне й те саме явище дійсності, але належать до різних стилістичних пластів. Специфіка стилістичної парадигми синонімів польської мови виражається в здатності позначати градацію оцінок, переводити зміст виразу з нейтрального його сприйняття в знижений або високий стиль і навпаки.

2.2. Прагматична функція

Лексичні синоніми в Інтернет текстах різних типів використовуються як засіб контролю за змістовно-прагматичною стороною комунікації, дозволяючи вибрати в конкретних обставинах найбільш адекватну одиницю з ряду близьких за змістом. Синонімія спочатку запрограмована на найбільш точне втілення комунікативних намірів мовця. В умінні вибрати з безлічі можливих засобів вираження думки те, що найбільшою мірою відповідає

особливостям ситуації, виявляється так звана селективна здатність людини, що володіє мовою.

Використання синонімічних засобів мови не тільки відображає рух авторської думки і дозволяє її коригувати в процесі спілкування, а й налаштовує на одну семантичну хвилю адресата і адресанта.

Принципова відкритість лексичної синоніміки обумовлює наявність широкого кола лексичних одиниць, які сприймаються мовцем. Саме вони, тобто синоніми в широкому їх розумінні, представлені в сучасній публіцистиці [13, с. 55].

Підсилювальну функцію тут виконують контактено розташовані синоніми і однорідні присудки, виражені синонімічними дієсловами. Синоніми, шикуючись в ряд так, що кожен наступний підсилює попередній, створюють *градацію*.

Підсилювальна функція синонімів, зрозуміло, менш властива інформаційним і аналітичним жанрам, які мають риси фактологічності, документальності в передачі інформації. Головне для них – факти і аналітичність. Художньо-публіцистичні жанри, навпаки, призначені для емоційного впливу на читача. З цією метою, поряд з іншими мовними засобами, використовується і синонімія, що створює максимальну експресивність.

Тут вимога доступності та розуміння, що пред'являється до інформаційних і аналітичних жанрів, збагачується комунікативно-прагматичними аспектами: додатковими значеннями і конотаціями. Синонімія набуває тут яскраво виражений експресивний характер.

Настільки ж значущою для медіамовлення є у синонімів і функція уточнення, диференціації – зображення крупним планом одного якогось предмета, явища, ознаки за допомогою ряду семантично близьких і контактено розташованих слів, концентруючи, які акцентують зображуване явище. Зазвичай – ступінь прояву ознаки, якості, властивості. Вживання синонімів, які доповнюють один одного, дозволяє більш повно передати

думку, обмежити обсяг поняття, тобто перейти від більш широкого поняття до більш вузького. Наприклад: «*Poruszyła mnie jego dobroć, a raczej jego hojność.*» (<http://remi.jezuici.pl/stara/more.html>)

Уточнення засноване на неповному збігу значень синонімічних слів: синоніми дозволяють «додати» відсутні сенси, розкрити в позначуваному нові сторони: «*Pobiegł, a raczej rzucił się. Jesteś zmęczony, a raczej przemęczony.*» (<https://natemat.pl/268929,mlodzi-ludzie-sa-wiecznie-zmeczeni-meczu-ich-przede-wszystkim-praca>)

Прагматичний пласт лексичного значення розглядається як інформація другого порядку, додаткова. Прагматична інформація неоднорідна за своїм складом, до неї відносять такі типи:

- ціннісно-прагматичні орієнтири, оцінку;
- суб'єктивно-оцінну, емоційну та естетичну інформацію;
- додаткову інформацію про умови і учасників комунікації;
- ставлення мовця до предмета, ставлення мовця до адресата, інформація про прагматичні функції лексеми [13, с. 55].

Однакова прагматична спрямованість означає, що контекстуальні синоніми залежать від умов, цілей і особливостей перебігу комунікації. Частині повідомлення, що пов'язана з умовами комунікації в структурі слова, відповідає конотація, до якої входять емоційний, оцінний, експресивний і стилістичний компоненти значення. Вважається, що показником конотативного компонента, окрім вищенаведеного, є образність.

Говорячи про структуру конотативного макрокомпонента значення, В. Н. Телія висуває таку його ієрархію: конотація вбирає в себе інформацію, яка репрезентує стилістичну, емоційну та оцінну функції, які разом створюють зміст, що співвідноситься з поняттям експресивності. Дослідниця відзначає, що експресивність підготовлюється або внутрішньою формою слова, або екзотичним звучанням.

При цьому внутрішня форма – асоціативно-образний мотив, уявлення, побудоване за принципом *tertium comparationis*, яке викликає відповідний образ на базі мовної мотивації. В обсязі конотації враховуються логічні, стилістичні, часові, просторові та культурні фактори. Конотація може міститися безпосередньо в значенні слова, а може виражатися за допомогою спеціальних засобів. В цьому випадку засобом вираження конотації є конотеми – конотовані морфеми або лексеми [60, с. 18].

Вищенаведені характеристики підштовхують до такого визначення поняття «конотація»: семантичні асоціації або несуттєві, але стійкі ознаки поняття, що втілюють прийняту в певному мовному колективі оцінку відповідного предмета або факту дійсності й утворюють супутні лексичному значенню змістові елементи, що, в свою чергу, утворюють стереотип. В цьому випадку семантичні асоціації відображають культурні концепти та традиції, пов'язані зі словом [53, с. 92].

Таким чином, прагматичний аспект значення можна ототожнити з конотацією. Конотативний аспект значення (як і сигніфікативний) також складається з ознак, пов'язаних із умовами вживання лексеми та має асоціативну природу. Маркування конотації відбувається або безпосередньо в семантиці, або за допомогою конотем. Відповідно, прикметники як клас означальних слів мають великий прагматичний потенціал. У своїй структурі прикметник має два принципово різних типи семем: такі, що відображають (1) власні й (2) невластні ознаки предмета. Якщо встановлення власної ознаки є до певної міри суб'єктивною (через різницю в точці відліку для різних людей), то оцінна характеристика є ще більш суб'єктивною

Найчастіше в ролі уточнюючих синонімів виступають обставини місця і часу. Вони можуть вибудовуватися один за одним, нанизуватися одне на інше, утворюючи ланцюжки уточнюючих членів.

Іноді синоніми виконують функцію протиставлення. Це буває тоді, коли необхідно підкреслити відмінності між об'єктами синонімічного позначення.

На перший погляд, в одному із значень слово простір («місце, де щось вміщається») за змістом начебто підходить для його використання в даному контексті. І все ж в даному випадку краще вжити його синонім – місце.

Вживаючи синоніми в медіаречі, потрібно пам'ятати, що синоніми можуть відрізнятися різним функціонально-стилістичним забарвленням. Так, слова *bląd*, *niedokładność*, – стилістично нейтральні, загальноживані. Цього не можна сказати про інших членів синонімічного ряду: помилка і накладка – носіях просторіччя. Ще більше стилістичного своєоброзія у розмовного синоніма оплошкою і професійно-жаргонного ляп.

Вживання одного з синонімів без урахування його стилістичного забарвлення може призвести до мовної помилки. При використанні синонімів часто не враховується здатність кожного з них в більшій чи меншій мірі вибірково поєднуватися з іншими словами. Розрізняючись відтінками лексичного значення, синоніми можуть висловлювати різний ступінь прояву ознаки, властивій відповідним предметам номінації. Але, навіть позначаючи одне і те ж, взаємозамінне в одних випадках, в інших синоніми заміщати один одного не можуть. Вживаючи синоніми слід пам'ятати, що вони нерідко розрізняються або сферою вживання, або відтінками значення, або і тим, і іншим [13, с. 55].

Особлива експресивність тексту або текстового фрагмента часто залежить саме від поєднання кількох зон синонімічної конденсації. Слова, між якими встановлюються відносини семантичної близькості, в результаті тісного горизонтального зв'язку створюють ефект своєрідного накопичення, «конденсації» ознаки.

Конденсація синонімів дозволяє підтримати і посилити інформаційну значимість слова в тексті, побачити ті відмінності між синонімічними словами, які тільки і дозволяють їм співіснувати в мові, висвітити потрібне автору значення багатозначного слова і, таким чином, уточнити інформацію, що передається, зняти можливий мовний конфлікт.

Досить поширеним семантичним прийомом, характерним для сучасної публіцистики, є повтор синонімів, не обтяжений будь-яким семантичним додаванням, тобто, по суті, дублювання семантики. Широка поширеність такого типу висловлювань в усній, особливо спонтанній мові, дозволяє припустити, що в цій особливості функціонування синонімів у газетному мовленні виявляється вплив усних форм комунікації, який відзначається сьогодні багатьма лінгвістами.

2.3. Семантична функція

Синонімія – це тип семантичних відносин в мові, властивості яких визначаються видом значення, а також системою подібностей і відмінностей, що встановлюються між значеннями мовних виразів або одиниць мови [5, с. 137]. Згідно ступеня субституції синонімію розмежовують на сигніфікативну і денотативну [52, с. 201].

Сенс першої полягає в повному або частковому збігу тих понять, які позначаються мовними виразами. Друга є збігом денотатів, тобто тих об'єктів, на які вказують мовні вирази. Мовні вирази вважаються сигніфікативними синонімами при збігу певних диференціальних ознак.

Близькі за значенням слова у контексті художнього твору зазвичай розглядаються як явище семантичне. Синонімічного характеру набувають усі мовні засоби в тому випадку, коли вони виражають відтінки одного поняття. Отже, на перший план висувається диференційна роль синонімів, виділяється не лише спільне в значенні синонімічних слів, але і ще більш важливі розрізнявальні ознаки кожного з них. Такий підхід до ситуативно близьких своїми значеннями слів дозволяє пояснити різну словопоєднаність, контекстне використання синонімів, розкрити взаємодію лексичних одиниць із поняттям, що виражається.

Критерії співвіднесеності із денотатом, повної або часткової взаємозамінності, однакової сполучуваності в межах однієї формули дистрибуції, спільність структурних ознак синонімів є суттєвими для

дослідження контекстуальної синоніміки, і зазвичай розглядаються як основні. Проте для визначення ролі ситуативних синонімів у літературному творі аналізу семантичного наповнення таких слів замало, суттєвим виявляється стилістичний аспект лексико-синонімічних одиниць.

Так, наявність у мові кількох слів для позначення одного і того самого поняття виправдовується і зумовлюється відмінністю виконуваних ними функцій.

Синонімам за денотатом властива фактична істинність суджень, що пов'язують ці поняття. (Наприклад: «*Księżyc jest naturalnym satelitą Ziemi* та *Księżyc jest drugim po słońcu najjaśniejszym obiektem na ziemskim niebie*» (<https://news.astronet.pl/index.php/2017/08/07/niebo-w-drugim-tygodniu-sierpnia-2017-roku/>). Використання такого виду синонімії створює можливість повного опису предмета, оскільки виражаються синонімами незбіжні поняття про предмет, доповнюючи один одного, представляючи його різні боки.

Спираючись на семантику слова і його стилістичну приналежність прийнято виділяти три розряди синонімів. Семантичні синоніми – це стилістично нейтральні слова, що відрізняються один від одного відтінками основного, спільного для кожного з них значення, наприклад, *proste*, *prymitywne* – обидва слова є сигніфікативними синонімами один для одного, але *prymitywne* містить в собі якийсь підтекст (*nieciekawe, proste*) [7, с. 55].

Основне призначення семантичних синонімів у мові це бути засобом точного вираження думки в кожному випадку мовного вживання. А це, як відомо, забезпечується головним чином сигніфікативними властивостями лексичних значень. З огляду на об'єктивне існування різних механізмів синонімічного зближення слів, розрізняють:

а) синоніми за денотатом, коли у слів збігається предмет позначення, але не поняття: небилиця – розповідь, що не відповідає дійсності, казка – вигадка, байка – несерйозна, неправдоподібна історія і

б) синоніми за сигніфікатом, коли слова виражають одне й те саме поняття, але позначають різні предмети: синець – підшкірні крововиливи, синяк – посинілий синець, ліхтар – синяк, зазвичай під оком.

Синоніми за сигніфікатом відрізняються один від одного лише якоюсь ознакою в межах одного поняття (свіжий синець – посинілий синець – посинілий синець під оком). У традиційній лексикології в таких випадках говорять про «відтінки» поняття. На відміну від них синоніми за денотатом є варіантні назви одного і того ж (типу *lilie wodne, karpiele*).

Однак в чистому вигляді перший і другий типи зустрічаються рідко. Можна говорити лише про переважання тих чи інших факторів синонімізації. У зв'язку з цим під синонімами слід розуміти слова, що мають ознаки семантичної спільності денотативного і сигніфікативного характеру. Дане визначення також є неоднозначним. Як розуміти «семантичну спільність» слів? Це поняття настільки розпливчате, що допускає включення в синонімічний ряд хоча і близьких, але все ж несинонімічних слів [13, с. 11].

Проте помилково вважати, що якщо слова зближуються тільки в межах окремого висловлювання за рахунок кількох компонентів значення, то вони обов'язково належать до контекстуальних синонімів. Адже слова синонімізуються за рахунок інколи навіть однієї семи в особливій ситуації лише для того, щоб якомога емоційно насиченіше, влучніше передати зміст позначуваного поняття, надати йому експресивної характеристики. Отже, при визначенні контекстуальних синонімів у художньому творі передусім потрібно брати до уваги, окрім їхнього семантичного наповнення, функцій заміщення й уточнення, також стилістичний потенціал, і вважати таке призначення одним із основних.

До семантичних функцій відносяться:

- функція заміщення.

Вона проявляється в тому, що синоніми можуть взаємно заміщати один одного в одному контексті при позначенні одного і того ж явища. Завдяки цій функції синоніми допомагають уникнути повторення, одноманітності. Вона

найбільш характерна для абсолютних синонімів. У цій функції можуть вживатися і семантичні синоніми, але в даному випадку контекст нейтралізує їх значення.

«Po przejściu przez tysiące rąk samochód nabiera wyglądu jednego z ostatnich etapów, kierowca wsiada do auta, auto opuszcza łańcuch i toczy się na podwórko». (<https://poradnikprzewoźnika.pl/2016/zmiana-pojazdu-a-rejestracja-czasu-pracy/>)

– функція уточнення.

Вона проявляється в тому, що синоніми розкривають різні боки одного і того ж явища дійсності. Ця функція властива семантичним синонімам. Вона реалізується найчастіше в межах одного речення, при близькому (контактному) розташуванні слів. Необхідність уточнення викликана тим, що те, що позначається, не покривається в силу своєї багатогранності одним яким-небудь ЛСВ.

«Poślubiła prostą, bardzo zwyczajną i niezbyt cudowną osobę»
(<https://kultura.onet.pl/wiadomosci/dobra-nijaka-zona-hemingwaya/2pmkmaq>)

«Jak często i entuzjastycznie się śmiał – to on się śmiał, a nie śmiał»
(<https://swiatradosci.pl/chlopiec-251020-os-wzruszenie>)

Wraz ze wzrostem znajomości korespondencyjnej postać abstrakcyjnego bohatera wojennego ustąpiła miejsca prawdziwemu, żyjącemu młodemu człowiekowi.

Слова, що перебувають у ситуативних синонімічних відношеннях, можуть бути зв'язані одне з одним поняттям, що виражається ними, або його обсягом, або кількома своїми значеннями. Всі синоніми контекстуального ряду можна звести до єдиного ідеографічного потенціалу. Смилова основа, якою зближуються значення таких одиниць, у них одна і та ж сама – вона піддається варіюванню однією чи двома диференційними семами. Якщо на підставі смислового критерію ця категорія синонімів об'єднується, то на підставі стилістичного – вона відокремлюється.

Загальнономовні синоніми, які функціонують у межах певної сфери спілкування, не мають стилістичних відмінностей. Інакше вони відноситимуться до різних стилістичних класів. Провідним моментом під час розгляду контекстуальних синонімів є їхні стилістичні якості.

Смислова основа контекстуальних синонімів відрізняється від смислової основи загальнономовних синонімів – в останніх вона виконує ті самі функції, що в контекстуальних синонімів відтворюють їхні стилістичні якості – вона роз'єднує слова. Ситуативні синоніми повністю не збігаються за своїм значенням, оскільки вони співвідносяться з відтінками одного поняття і розкривають його різні властивості.

Факти показують, що не будь-яка семантико-смислова диференціація синонімів є стилістичною, але кожна стилістична – неодмінно смислова. Виходячи з цього тлумачення, вважаємо, що семантична основа контекстуальних синонімів принципово не відрізняється (диференціюється одним або максимум двома компонентами), оскільки їх об'єднує одна функція – розрізнення значень [13, с. 11].

Ступінь семантичної близькості використовується не тільки для відмежування синонімів від несинонімів, але і для побудови синонімічного ряду. Синонімічний ряд – це група синонімічних слів, розташованих за ступенем зменшення їх семантичної близькості. Починається синонімічний ряд слово з найбільш ємної семантичної структури і стилістично нейтральної. Його називають домінантою синонімічного ряду (лат. *Dominans* «панівний»), тобто основним, стрижневим, опорним. Решта членів синонімічного ряду мають різні семантико-стилістичними ознаками.

Крім окремих слів в синонімічний ряд можуть входити словосполучення і фразеологізми. З розвитком мови синонімічні ряди можуть поповнюватися (або скорочуватися). Основні чинники виникнення синонімів наступні:

- безперервна пізнавальна діяльність людини, що виділяє в уже відомих промовах нові риси, ознаки та властивості;

- лексичні запозичення;
- стильова диференціація мови (висока, розмовна, просторічна і т. п.);
- зміна оцінного ставлення до предметів і явищ дійсності (урочисте, жартівливе, іронічне, зневажливе і т. п.);
- діалектна і професійна лексика;
- розвиток полісемії (поява нових переносних значень).

Якщо семантично споріднене слово з'являється в результаті словотворення, то поряд з різнокореневими синонімами з'являються і однокореневі.

Синонімізація лексичних одиниць починається в промові в певних контекстуальних умовах. Такі синоніми називають контекстуальними, мовними, okazіональними або авторськими. Їх семантичне зближення обумовлюється конкретним контекстом або ситуацією спілкування. Їм протиставляються загальномовні, або узуальні синоніми, які, на відміну від okazіональних, належать вже лексико-семантичній системі мови [14, с. 25].

Функціонально-семантична роль синонімів різноманітна і значна. Вони багато в чому визначають багатство мови, оскільки виконують в ній ряд комунікативно значущих функцій – смисло-розподільну, уточнюючу, стилістичну, стиле-розподільну (в певних контекстах).

Функціонально-семантична своєрідність синонімів дозволяє класифікувати їх за такими розрядами:

- ідеографічні (грец. Idea «поняття»), або семантичні синоніми, – це близькі за значенням слова, що розрізняються сигніфікативно (понятійно).

Такі синоніми можуть відрізнятися:

- ступенем вияву ознаки,
- абстрактністю-конкретністю,
- широким або вузьким значенням,
- додатковим змістом;

Стилістичні синоніми – близькі за значенням слова, що розрізняються лише стилістичними ознаками. Пор.: *ubóstwo, nagość, holtera*. Як правило, синоніми цієї групи виконують різну модально-оцінну функцію. До їх складу крім загальноповсякденної лексики можуть входити книжкові, розмовні, просторічні і лайливі слова, а також слова з різних сфер вживання – діалектні, жаргонні, професійні. Нерідко вони є і стилістично-розподільним засобом.

Семантико-стилістичні синоніми – це близькі за значенням слова, що розрізняються одночасно і понятійно, і стилістично.

Функціонально-семантичні властивості синонімів широко використовуються в художній і публіцистичній мові. У практично будь-якому тексті синоніми виконують семантико-прагматичні функції. У медіамовленні синоніми виконують:

- функцію заміщення,
- оціночну,
- уточнюючу,
- експресивну,
- роз'яснювальну та
- тексто-створюючу функцію [56, с. 25].

Найчастіше говорять про функцію заміщення, завдяки якій можливість заміни в певних контекстах одного слова іншим стає прагматичною реальністю будь-якого тексту. Виконуючи функцію заміщення, синоніми використовуються як абсолютно рівноцінні знакопозначення. Синоніми, що йдуть один за одним, в межах ближнього контекстного оточення просто замінюють один одного, щоб уникнути тавтології, лексичної одноманітності.

Нерідко це властивість синонімії називають основним. Зрозуміло, ця функція найбільш природним чином властива так званім абсолютним синонімам. Найчастіше такого роду синоніми існують як паралельні терміни. Пор.: *szpital – ambulatorium*, і т. д.

З часом і абсолютні синоніми розходяться або семантично, або по стилістичним властивостям, або за сферою вживання. В результаті їм уготовано дві долі. В одному випадку вони перетворюються в звичайні синоніми: *biurokrata – urzędnik*. В іншому – вони втрачають синонімічний зв'язок: *ukochany – kochanek – zakochany*. Слід враховувати, що в цілому ряді випадків в синоніми спостерігаються дуже незначні, ледь вловимі відмінності. Разом з тим, їй не позбавлені й інші типи синонімів.

З іншого боку, деякі абсолютні синоніми підсилюють свої диференціальні смисли, що вимагає вдумливого ставлення до їх взаємного заміщення.

Отже, у нашому дослідженні ми повинні враховувати і функціональний аспект синонімії – це взаємозамінність слів, які мають подібні значення, оскільки даний аспект грає важливу роль в описі словникової одиниці навчального термінологічного словника. Найважливіша умова синонімічності слів – їх семантична близькість, а в особливих умовах – тотожність [3, с. 27].

У нашому випадку необхідно враховувати ступінь семантичної близькості синонімів, оскільки схожість значень різних ЛО може визначатися не тільки семантичним аспектом, а й стилістичними особливостями слова. У процесі відбору та опису термінів ми прийшли до висновку, що більш точним критерієм виділення синонімів буде тотожність значень. Не менш важливим фактором у виділенні синонімічної пари або ряду є його функція в контексті.

Основну функцію синонімів можна сформулювати наступним чином: синоніми дозволяють з найбільшою точністю описати конкретну реалію навколишньої дійсності. Однак при використанні в тексті кількох синонімів їхня функція може конкретизуватися:

- 1) уточнення (для більш повного вираження думки);
- 2) роз'яснення (в разі вживання спеціальної лексики, іншомовних слів, архаїзмів, вузькоспеціальних термінів);

3) зіставлення, в особливих випадках протиставлення (акцентуються відмінності в семантиці);

4) заміщення (коли необхідно уникнути повторення слів).

Висновок до Розділу 2

Як синоніми звичайно розглядаються слова, які належать до однієї частини мови і зрідка синонімами можуть бути слова різних лексико-граматичних розрядів, що мають деякі спільні ознаки та виконують однакові синтаксичні функції, зокрема такі, як прикметник – дієприкметник, прислівник – дієприслівник. Другий підхід нами вважається більш коректним, оскільки для синонімії характерна симетрія / асиметрія форми і змісту, що, власне, і дає підставу для виокремлення синонімів (в тому числі і контекстуальних). Семантична асиметрія форми і змісту мовних одиниць сприяє рухливості й гнучкості синонімічного ряду, що представляє собою зручний фонд для вираження утворених змістів у процесі відбиття в людській свідомості властивостей і відносин зовнішньої референтної ситуації.

Стилістичні синоніми – це слова, тотожні за своїм значенням і різні за стилістичному забарвленню. Стилістичним справедливо вважати те синонім, якій можна зіставити з відповідним стилістично нейтральним словом; разом вони утворюють пару стилістичних синонімів. На відміну від семантичних синонімів, стилістичні здатні передавати конкретне значення, що пояснюється синхроническим і діахроническим аспектом розвитку мови.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИНОНІМІВ В ПОЛЬСКИХ ТЕКСТАХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН

Тексти новин завжди відрізнялися широтою тематики, а зараз кількість тем, яким присвячені газети, журнали, передачі, зросло у багато разів. Це пояснює наявність спеціальної та професійної лексики в текстах публіцистичного стилю, орієнтованої на вузьке коло читачів, а також різного роду термінів.

Якщо ж текст орієнтований на широке коло, терміни і професіоналізми доводиться пояснювати, що коментувати. Один і той же термін може мати різне значення, вибір якого залежить від ідейної спрямованості тексту, в якому він використаний. Наявність професійної термінології дозволяє проводити аналогії з науковим стилем. Це, безсумнівно, позначається на мовних особливостях публіцистичного стилю: виникає необхідність включати спеціальну лексику, що вимагає пояснень, а іноді і розгорнутих коментарів.

У процесі розвитку публіцистики багато лінгвістів відзначали великий відсоток власних імен: топонімів, антропонімів, назв установ і організацій тощо. Тут необхідно звернутися до однієї з класифікацій власних назв, прийнятих лінгвістами. В. В. Виноградов розглядав власні імена як частину лексики, що містить фонову інформацію, і поділяв їх на антропоніми (загальні та індивідуальні імена та прізвища), топоніми (географічні назви), імена персонажів з літератури, назви компаній, музеїв, театрів, палаців, ресторанів, магазинів, пляжів, аеропортів, парків, підприємств та інших установ і місць [21, с. 47].

Наступна особливість публіцистичного стилю – емоційно-оцінна лексика. Дуже багато високих, урочистих слів, багато слів з патетичної забарвленням, які можуть використовувати як для вираження захоплення, так і в якості злою іронією – це все залежить від самого матеріалу. Іноді

вживаються архаїзми, в суспільно-політичних газетах і новинних випусках часто використовують військову термінологію в переносному значенні.

Ці засоби використовуються для надання матеріалам особливого емоційного забарвлення, як позитивного, так і негативного.

Для публіцистичного стилю характерне використання багатозначності слів, або полісемії. Багатозначне слово має в мові кілька значень, і щоб зрозуміти, яке з них доречне, потрібно знати контекст. При цьому спостерігаються явища трьох типів: вживання слова в переносному значенні (вживання нейтрального слова або спеціального терміна в переносному значенні надає слову публіцистичне забарвлення); розвиток багатозначності; метафоризація як засіб експресії і вираження оцінки (використання слів в переносному значенні з метою створення яскравого образу, вираження оцінки, емоційного ставлення до предмета мовлення; вона покликана вплинути на адресата мовлення) [21, с. 144].

3.1 Функція уточнення

Функція уточнення – це функція деталізації тих відомостей, про які мовець говорить, тобто це функція підкреслення тих чи інших ознак того, що повідомляється. Тому для виконання цієї функції другий синонім має відрізнитися від першого відтінком понятійного компонента, а конотативний компонент повинен бути однаковим. Такі синоніми сприяють створенню граничної точності і ясності виражається думки.

Уточнення, як одна з найголовніших мовних функцій, що властива синонімам [4, 11], реалізується в разі близького контактного розміщення слів – у межах абзацу або речення. Необхідність уточнення викликана багатосторонністю та різноплановістю означуваного (дії, стану, процесу) і вимагає одночасного вживання відразу і декількох синонімічних одиниць із метою відображення всіх його можливих ознак та сторін.

Семантична функція уточнення властива членам синонімічних опозицій, що їх ми позначаємо CO1, CO2. Диференційні ознаки, за яким

розмежовуються синоніми, входять як до сигніфікату, так і до конотації їх лексичних значень. У тому випадку, коли ланками номінативного ланцюжка є домінанта синонімічного ряду та один із його членів, ідеться про уточнення в межах CO1.

Домінанта як немаркований член синонімічної опозиції, уточнюється іншим синонімом. У структурі лексичного значення останнього наявна диференційна ознака, що звужує це значення. Проілюструємо це прикладом.

«*Rafał Trzaskowski: Ja, nie muszę się bać prezesa. Mogę co najwyżej bać się żony*» (<https://wiadomosci.com/rafal-trzaskowski-ja-nie-musze-sie-bac-prezesa-moge-co-najwyzej-bac-sie-zony/>)

Дієслова-синоніми *się bać* та *bać się* є членами синонімічного ряду *przestraszyć, zaalarmować*. Він має загальне тлумачення *uderzyć lub napęłnić strachem* (заповнити страхом, налякати).

Тематична родова ознака “емоційний вплив” відносить їх до відповідної поняттєво-синонімічної зони, яка входить до номінативного класу дієслів-синонімів для позначення дії [10, 363]. Використання синонімічного повтору в проілюстрованому текстовому фрагменті сприяє передачі загального почуття непевності та страху, який відчувають герої.

Bać się – домінанта синонімічного ряду (на це є вказівка в дефініції синоніма), вона означає більш-менш сильний страх, що впливає на тіло або волю. *Przestraszyć* передбачає страх, результатом якого є втеча, ніяковість або тремтіння. Отже, *przestraszyć* уточнює дію, вказуючи на характер її результату. Уточнюючи дію, що її позначає *Bać się*, дієслово *przestraszyć* передає додаткову інформацію, реалізуючи цим самим не тільки граматичну текстову категорію зв’язності, а й категорію інформативності.

Семантичну функцію уточнення виконують також синоніми – члени CO2. Уточнюється ступінь виявлення певної диференційної семантичної ознаки. Наведемо приклад.

«*Zawsze bohaterem jest ktoś niezłomny czy niepokorny, ktoś, kto się buntował, albo wydarzenie, które miało duże znaczenie w jakichś przemianach*»

(<https://wiadomosci.com/draugen-zwyciezca-miedzynarodowego-konkursu-filmow-dokumentalnych-na-festiwalu-nnw/>)

Членами СО2 є синоніми *niezłomny* та *niepokorny*. Загальне визначення цього ряду *obniżyć kogoś w jego własnej ocenie i ocenie innych* дає підстави віднести його до поняттєво-синонімічної зони “емоційний вплив” [10, 1–2].

Близьке контактне розміщення синонімів допомагає передати відчуття героя, поступове усвідомлення ним приниженості. *Niezłomny* це Який не хоче підкорятися, бути підвладним кому-небудь; неслухняний. *Niepokorny* підсилює цю ознаку, це щось дуже міцне, що не можна розбити, зігнути, зруйнувати тощо; хтось, кого не можна побороти, скорити, зламати, бо він/вона є вірними своїм переконанням. Синоніми протиставляються за експресивною диференційною ознакою, вказуючи на інтенсивність виявлення СО “наслідок дії” і повною мірою реалізуючи граматичні текстові категорії зв’язності та інформативності.

«*Wierny i oddany towarzyszu służę zawsze bezinteresowną pomocą, nie chcąc nic w zamian oraz cieszy się szczęściem przyjaciela bez żywienia urazy*» (<https://portal.abczdrowie.pl/toksyczna-przyjaciolka>)

Слова *towarzyszu*, *przyjaciel*, збігаючись в загальному змісті «близька людина», відрізняються семантичними ознаками: слово *przyjaciel*, підкреслює велику ступінь близькості, взаємне розташування людей; *towarzyszu* – близькість заснована на спільності політичних поглядів, визначеному роді діяльності.

Функція уточнення – найважливіша функція синонімів. Її роль істотна в художньому творі, при створенні мовних образів – яскравих. Функція уточнення проявляється в прийомі градації (нагнітанні, нанизуванні синонімів).

«*Siedząc nad morzem, długo patrzyliśmy, jak w rozległej przestrzeni morza stopiła się, dym parowca zniknął*» (<https://www.columbus-rowy.pl/w-columbusie/klimatyczna-terapia-jodem/>)

«Wyglądał się, poprawił i niechętnie chodził» (<https://iwos.pl/blog/czy-masaz-twarzy-naprawde-jest-taki-wazny/>)

При виконанні функції уточнення може відбуватися як би складання сем, посилюється їх вплив, але можуть семи і протиставлятися, диференціюватися. Напр.,

«*Jaki był wtedy młody. Jak często i entuzjastycznie się śmiał. Tylko się roześmiałem, zamiast się śmiać*» (https://www.dbc.wroc.pl/Content/3913/szuflada_z_bajkami.pdf)

Стилістична функція – це функція впливу на почуття і уяву людини. Для виконання цієї функції синоніми відрізняються стилістичним компонентом, а понятійний елемент у них повинен збігатися.

Стилістичні функції якісно відрізняються від семантичних, хоча і взаємодіють з ними.

Найважливішими стилістичними функціями є функція оцінки і функція стилістичної організації тексту.

Функція оцінки як вираження ставлення (позитивного і / або негативного) до позначається ґрунтується на різній стильовій приналежності слів: *kaganiec, twarz*

Вибір конкретного слова з синонімічної парадигми визначається оціночно-стильовим характером

3.2 Функція заміщення

Вважається, що для тексту новин характерне переважання функції заміщення, яка передбачає вживання для позначення одного референта: мовець використовує синонім, щоб уникнути повторення слова, яке може свідчити про бідність словникового запасу, монотонності, одноманітності мови, естетичної ущербності [26, с. 513].

Ця функція є однією з найважливіших функцій синонімів для тексту новин. Повторення одного і того ж самого слова робить мову безбарвною та невиразною. Тут можна звернутися до Інтернет видань, які барвисто

описують певні події. Функція заміщення простежується на прикладах репортажів, які особливо виділяються. У репортажах важливо передати динаміку подій, настроїв, надзвичайно важливо створити ефект присутності. Тут, як і в коментарі інформація подається з тим або іншим ступенем присутності авторської позиції. Таке чергування елементів експресивного і стандартизованого плану, їх перехід один в одного створені для того, щоб привернути увагу та інтерес читача. Тому журналіст часто намагається наситити свій матеріал експресивно забарвленими словами, максимально уникаючи штампів та сухості:

«Świetna uwaga. Powoli się do nas zbliża. To duży statek».
(<http://www.sekowa.info/includes/pamietnik.doc>)

Точка теж може бути великою, вибір синоніма великий дозволив уникнути непотрібного повторення слів

«Trzy dni temu, gdy burza osiągnęła dziesięć punktów, plaga naszej kampanii – choroba morska – bezlitośnie zabiła połowę załogi.»
(<https://www.punt.pl/choroba-morska/>)

Ці синоніми відрізняються яскравим експресивним забарвленням: морська хвороба не трапилася, а саме поклала і звалила.

Функція заміщення полягає в тому, аби усунути одноманітність в мові, усунути невиправдані повтори. При використанні даної функції другий синонім має співпадати з першим по понятійному і конотативному компонентах. В контексті Академік В.В. Виноградов зробив значний внесок в розвиток мовознавства. Його праці стали здобутком для світової лінгвістики слова «мовознавство», лінгвістика збігається як за обсягом змісту, так і по конотативному компоненту, будучи повними синонімами.

Функція заміщення може відзначатися й у неповних синонімів, якщо їх відмінність в контексті не суттєво, тобто при нейтралізації відмінностей синонімів.

Функція заміщення зустрічається при вживанні складноскорочених слів і розгорнутих найменувань:

«*UJ – Uniwersytet Jagielloński*» (https://en.uj.edu.pl/en_GB/news)

Ця функція, перш за все, формує зв'язність тексту і властива еквівалентним словами [7], тому в наступному фрагменті використовуються синоніми *pilot – kierownica*, які семантично дуже близькі.

«*Dlaczego pilot MiG-29 przeżył? Nowe smoleńskie fantazje Antoniego Macierewicza*» (<https://oko.press/dlaczego-pilot-mig-29-przezyl-nowe-smolenskie-fantazje-antoniego-macierewicza/>)

Для подібних публіцистичних текстів основним критерієм синонімії є можливість їх взаємозамінності. Наприклад, у наведеному тексті зустрічається синонімічна пара *samolot – samochód*, яка в інших текстах втрачає семантичне зближення. Відповідно до іншими підходами до синонімії ця пара є гіперонімічною, а не синонімічною (- *samochód* – слово більш високого рівня). В цілому для конкретних іменників гіпонімічний заміни поширені в публіцистичних текстах.

При такому типі синонімічних заміни, заснованих на взаємозамінності в текстах, вживання синонімів може не нести складного концептуального і ідейного змісту; такі заміни виконують функцію заміщення, забезпечуючи поверхневу зв'язність тексту. Однак в деяких текстах публіцистичних жанрів синоніми виконують важливу роль при формуванні оцінки тексту: Накопичення синонімів в тексті служить засобом вираження експресивної оцінки, веде до підвищення емоційності [27, с. 185].

До текстів зі складним оціночним і впливає змістом відносяться репортажі (які часто схожі на художнє оповідання), рубрики оглядача або редактора, нарис, рецензія і інші жанри (див. [28]). Важливу роль у публіцистичному стилі відіграють терміни певної тематики, імена та назви, а також особливий характер заголовків, широке використання Інтернет кліше, наявність елементів розмовного стилю і жаргонізмів і т.д. крім того, для газетно-інформаційних текстів характерне використання фразеологічних

зворотів, що найчастіше зустрічаються у даному жанрі, у відповідності до його цілеспрямованості.

Основу мови публіцистичного стилю складає книжково-повсякденна лексика, що являє собою поєднання елементів лексики і синтаксичних структур різних стилів. Але треба зазначити, що при цьому частково зберігається чи втрачається стилістичне забарвлення. Книжковий характер мови газетного стилю визначається тим, що він виражає цілісну інформацію, заздалегідь продуману та організовану [15, с. 42].

У сферу суспільно-політичної лексики екстраполюється лексика інших сфер діяльності і галузей науки та життя: економіки, екології, права і криміналістики, освіти, культури, релігійних конфесій. Оскільки публіцистичне мовлення є «живим», сьогочасним і від того динамічним, частина його лексики перебуває у безперервному русі, зазнає семантичних модифікацій і конотацій, словотвірних інновацій, реактивації пасивних одиниць, рецепції іншомовних запозичень, що суттєво розширює палітру стилістичних значень [28].

Збурення політичного життя, яке настає в передвиборний період, позначається на мові засобів масової інформації. Серед лексичних новацій значна частина – це назви фірм, підприємств, установ і організацій, що виникли недавно в результаті співробітництва українських виробників і підприємців із зарубіжними.

Особливістю публіцистичного стилю є експресивний синтаксис з риторично-питальними реченнями, вставними конструкціями, звертаннями, модифікованими фразеологізмами, багатозначною й експресивно – емоційною та імперативною лексикою, неологізмами та алюзіями.

У подібних текстах підхід до синонімії, заснований на взаємозамінності, доповнюється іншими критеріями. Для автора статті (відповідно до обраної комунікативної стратегією) необхідно актуалізувати складні змісти і асоціації, пов'язані з уживаними синонімами.

3.3 Функція роз'яснення

Функція роз'яснення використовується найчастіше для вузькоспеціальних термінів, то в публіцистиці вона зустрічається рідко. Автори вважають за краще не вдаватися до таких термінів, а замінювати їх відразу синонімом, більш зрозумілим читачеві і не вимагає роз'яснення. Однак зустрічаються такі варіанти:

«Wprawdzie piękno zakopiańskiego krajobrazu szczególnej promocji nie potrzebuje, turyści bowiem ciągną do Zakopanego nawet w szczycie pandemii, ale kampania Podhalańskiego Centrum informacji Turystycznej podbiła serca internautów. Jej bohaterem jest Gooral Zkolove – góral starej krwi, podhalański podróżnik, wytrawny brodac, influencer 60+.» (<https://wiadomosci.com/takie-podhale-pokaze-wam-tylko-goral-z-krwi-i-kosci-te-zdjecia-to-prawdziwy-hit/>)

Контекстуальні синоніми, в такому вигляді журналісти можуть використовувати цю функцію для того, щоб зробити надати тексту експресивне забарвлення

Великі можливості синонімів в досягненні точності, доречності, багатства і виразності мови обумовлюють той факт, що «використання синонімів в усній і письмовій мові для кожного мовця є показником володіння мовою на високому рівні» [1, с. 71].

Вільне оперування синонімами означає здатність не тільки максимально адекватно передати думку і почуття, а й витримати стильові, ситуативні і лічностнопсихологічні норми спілкування, а також надати мовленнєвий вплив на співрозмовника. При цьому в практиці викладання іноземної мови синоніми є не тільки метою навчання, а й засобом навчання. Зокрема, синоніми є ефективний спосіб семантизації слова: пояснення значення незнайомого слова за допомогою вже відомого синоніма дозволяє засвоювати нову іншомовну лексику без звернення до процедури переведення, тобто без переривання занурення в мовне середовище і небажаного постійного повернення в сферу рідної мови.

Породження тексту продуцентом стимулюється й спрямовується установкою на можливо більш повне доведення до реципієнта змісту тексту за допомогою його плану вираження. Наслідком цієї установки є вибір продуцентом такого змісту та структури прогнозованого тексту, а також таких засобів мови для їхньої передачі, які у своїй сукупності були б доступні розумінню реципієнта тексту. Тому при створенні публіцистичних текстів перевага продуцента віддається найбільш апробованим та типізованим мовним засобам, які можуть бути в цілому адекватно сприйняті максимально широким колом реципієнтів.

Чим більша кількість реципієнтів втягується в процес комунікації, тим більш універсальним має бути план вираження тексту повідомлення. Зазначена дискурсивна особливість публіцистичного мовлення сприяє певним обмеженням використання в текстах цього типу різних художньо-образних засобів і прийомів (наприклад, метафор, алюзій та ін.) як у кількісному, так і в якісному плані [20, с. 112].

Припустиме число названих засобів є невеликим: мовлення, у якому спостерігається велика кількість поетико-стильових прийомів, нелегке для сприйняття й розуміння, отже, неприйнятне для сфери масової комунікації. У якісному відношенні до художніх прийомів пред'являється вимога узуальності й максимально можливої прозорості, оскільки кожний авторський, новаторський прийом має високий ступінь інформаційної загадковості, що також суперечить природі цієї сфери комунікації, не відповідає таким критеріям, як простота і ясність.

Необхідно відзначити, що залежно від загальної спрямованості періодичного видання польські тексти новин характеризуються диференційованою орієнтацією на певні категорії реципієнтів – те або інше видання розраховане на більш-менш підготовленого читача. Зіставлення друкованих видань свідчить про певну кореляцію між характером відбору мовних засобів і соціокультурних особливостей реципієнтів. Виявляється

певна селективність у відборі мовних засобів з урахуванням диференційованої аудиторії [17, с. 56].

До відмінних рис польських Інтернет новин, у порівнянні з українськими періодичними виданнями, належить діапазон стилістичних реєстрів, якими послуговуються автори публікацій – від суворо літературного стилю викладу до розкуто-неформального із включенням живорозмовних okazionalizmів, просторічних елементів, вульгаризмів і навіть слів-табу.

Причиною цього є чітка розмежованість польської періодики на так звані серйозні газети і журнали, які розміщують змістовні аналітичні матеріали, що надають оцінки експертів з широкого кола актуальних питань, та популярну пресу, орієнтовану на висвітлення проблем, цікавих для пересічного читача.

3.4 Функції градації, зіставлення і протиставлення

Ці функція в публіцистичному стилі використовується рідше, ніж описані раніше. Ці стилістичні прийоми характерні більшою мірою для художнього стилю. Однак в публіцистичному стилі ці прийоми все ж зустрічаються:

«W miejscach, gdzie notowane są niskie liczby zakażeń, podróżujący z obszarów ryzyka mogą przebywać jedynie po przedstawieniu negatywnego wyniku testu na koronawirusa. Nowa regulacja dotyczy wyłącznie hoteli i pensjonatów, ale w większych miastach wywołała oburzenie.» (<https://wiadomosci.com/niemcy-ujednoczenie-restrykcji-sanitarnych-w-calym-kraju-malo-prawdopodobne/>)

Градація, тут самі слова не є синонімами, однак мають загальне значення, важливо відзначити, що для побудови градації часто використовуються слова, що не доходять до синонімії.

Автор статті намагався надати тексту максимум експресії. Але цей текстне є позитивним прикладом. Він насичений синонімами, однак ці

синоніми часто повторюються, також в тексті зустрічаються так звані «штампи». Все це свідчить про низький рівень мовознавства:

“Decyzja o zamknięciu części krakowskiej huty jest podyktowana kryzysem spowodowanym pandemią koronawirusa” – mówił prezes ArcelorMittal Poland-Sanjay Samaddar i dodawał, że pandemia COVID-19 ma ogromne konsekwencje dla europejskiego hutnictwa.

«Mimo, że od kilku tygodni odnotowujemy niewielki wzrost popytu, spowodowany głównie uzupełnianiem zapasów, to zapotrzebowanie na stal jest wciąż znacząco niższe niż przed pandemią. To oznacza, że musimy podjąć trudne decyzje, w tym przypadku decyzje o trwałym zamknięciu wielkiego pieca i stalowni w Krakowie.» – mówił prezes ArcelorMittal Poland.

«Wielki piec i stalowania zostały już zatrzymane w listopadzie ze względu na sytuację na rynku stali. Produkcja stali nadal odbywać się będzie w zakładach spółki w Dąbrowie Górniczej. Z częścią surowcową krakowskiej huty jest związanych 1200 pracowników». (<https://wiadomosci.com/koronakryzys-czesc-krakowskiej-huty-do-zamknienia-650-osob-bez-pracy/>)

Незважаючи на деякі стилістичні зауваження, текст сильно наближений до художнього стилю, а синоніми спрямовані на створення потрібного настрою.

Саме слово «kryzys» використовується для посилення ефекту, для створення більш негативного відношення до події з боку читача. Погляньмо на цей приклад докладніше. Практично у всіх статтях зустрічається таке формулювання:

«Kościół Katolicki: Kryzys powołań» <https://wiadomosci.com/kosciol-katolicki-kryzys-powolan/>

«Premier Morawiecki: Rekonstrukcja rządu ułatwi Polsce wychodzenie z kryzysu» (<https://wiadomosci.com/premier-morawiecki-rekonstrukcja-rzadu-ulatwi-polsce-wychodzenie-z-kryzysu/>)

«*Lekarze alarmują: W Wisconsin doszło do kryzysu z powodu wzrostu liczby zakażeń koronawirusem*» (<https://wiadomosci.com/lekarze-alarmuja-w-wisconsin-doszlo-do-kryzysu-z-powodu-wzrostu-liczby-zakazen-covid-19/>)

«*Co tam kryzys, co tam Białoruś... W Parlamencie Europejskim debata o... Polsce*» (<https://wiadomosci.com/co-tam-kryzys-co-tam-bialorus-w-parlamencie-europejskim-debata-o-polsce/>)

Зауважимо, що для опису кризи, використовується і слово *Dezorientacja*:

«*Dezorientacja i majaczenie to mogą być objawy COVID-19 u osób starszych*» (<https://zdrowie.radiozet.pl/Medycyna/Diagnostyka-medyczna/Czy-dezorientacja-i-majaczenie-to-objawy-COVID-19-u-osob-starszych>)

Варто зауважити, що слово «*Dezorientacja*» в значенні «плутанина» або «безлад» дає більш чітку картину про точку напруги в міжнародній політиці, яка, в підсумку, ні до чого не привела. Так само, слідом за західними інформаційними агентствами, польські ЗМІ, здебільшого, утримуються від дачі різко критичної оцінки події за допомогою слова «crisis», а вважають за краще називати подію словом *Dezorientacja*.

Також варто виокремити основні мовні засоби публіцистичного стилю – це сплав елементів наукового, офіційно – ділового, художнього стилів. З однієї точки зору, у ньому широко використовується суспільно – політична лексика, політичні заклики, гасла, лозунги, точні найменування (подій, дат, учасників, місця), а з іншої – багатозначна образна лексика, що здатна привернути увагу читача і вплинути на нього, художні засоби – тропи і фігури. Всі лексеми, як правило, чітко поділяються на два види позитивно – оцінні й негативно – оцінні. Навіть при художньому домислі в публіцистичному стилі авторське «я» збігається з фактичним мовцем [4, с. 39].

У мові газет присутні мовні засоби, що володіють яскраво вираженою емоційно – експресивним забарвленням, зустрічаються розмовні, просторічні і навіть жаргонні елементи і слова, які зараховують до високої, книжкової

лексики. Тут використовуються такі лексико-фразеологічні одиниці і словосполучення, які об'єднують в собі функціональну і експресивно – оцінне забарвлення. Багато слів набувають газетно-публіцистичну забарвлення в тому випадку, якщо вони вживаються в переносному значенні. У мові газет широко використовуються емоційне і експресивне забарвлені синтаксичні конструкції, такі як риторичні запитання, повтори, інверсії, оклику та питання пропозиції тощо [9].

Висловлювання, які притаманні публіцистичному стилю завжди залишаються образними, емоційними та логічними. Широке використання суспільно-політичної, економічної, юридичної, культурно-освітньої лексики, в певних межах – і філософської, технічної, сільськогосподарської ще раз доводить всебічність тем публіцистичного стилю. Публіцистичному стилю притаманне також уникання буденних, емоційно-нейтральних слів, які виражають почуттєвість, експресію.

Публіцистичний стиль мовлення не рідко називають газетним жанром. Цей жанр подекуди характеризує пишномовність вислову, патетичність, запал, ентузіазм, схвильованість. Залежно від жанру використовуються слова в трохеїчному, переважно метафоричному значенні [12, с. 77].

У цілому принцип загальнодоступності полягає у тому, що переданий у ході масової комунікації зміст має бути доступним всім членам суспільства без будь-яких обмежень. Тому в публіцистичному тексті продуцентом по можливості виключається все, що може викликати труднощі у розумінні повідомлення «середнім» реципієнтом: саме це має на увазі, коли стверджується, що мова публіцистики повинна бути комунікативно загальнозначущою. У результаті публіцистичні тексти характеризуються незначною кількістю художньо-образних прийомів.

Висновок до Розділу 3

Стилістичне оформлення публіцистичних текстів в останні роки змінюється. Спрямованість мови публіцистики до масової та різномірної аудиторії, необхідність впливу на яку пов'язана з пошуками експресивних засобів вираження і якісні зміни в сфері сучасних засобів масової інформації, а саме тенденція до розмовної мови і прагнення до непрямої дії (а не до прямолінійного чорно-білого порівняння), дозволяють використовувати в повній мірі словотвірний і фразеологічний потенціал мови і словотвірний потенціал авторів для максимального впливу на читацьку аудиторію, беручи участь, тим самим, в формуванні та розвитку мовного смаку і зміні суспільної свідомості.

За рахунок здатності передавати одне і те ж поняття з різними смисловими відтінками, синоніми дозволяють автору уникнути непотрібних повторів і економити місце для інших «інформаційно навантажених» одиниць. Однак випадки вживання синонімів тільки у функції заміщення рідкісні, так як, синоніми, замінюючи лексичну одиницю зі схожим значенням, уточнюють поняття або зміщують смислові акценти в переданих поняттях, іншими словами, відбувається поєднання двох функцій – уточнення і заміщення. У цій функції вживаються синоніми, семантичні відмінності яких нейтралізуються в контексті, або повні синоніми

Аналіз матеріалу дослідження свідчить про здатність синонімів виступати в якості імпліцитного засобу оцінки описуваних явищ, подій і людей. За рахунок можливості передавати різні смислові оцінки, синоніми є «інструментом» впливу на приватну і масову свідомість, безпосередньо впливаючи на сприйняття інформації її одержувачем. Вибір синоніма є не що інше, як спосіб концептуалізації описуваної дійсності відправником інформації, іншими словами синоніми відбивають структуру соціально-політичної влади в даному суспільстві.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження авторці вдалося досягнути наступних висновків:

1. Синоніми це мовні одиниці, що позначають одне і те ж поняття, які близькі або тотожні за своїм значенням, що відрізняються (або не мають відмінностей) один від одного відтінками значення і / або стилістичним забарвленням і сферою вживання. Синонімія польської мови заслуговує наразі великої уваги. Це явище зараз погано вивчено стосовно до публіцистичного стилю, який представляється змішанням експресії і стандартів. Чітко простежується взаємозв'язок між жанрами журналістики, характером видання та насиченістю синонімами.

2. В публіцистичному жанрі основна функція вживання синонімів – це точність у передачі інформації, конкретика. За характером використання мовних засобів вони наближаються до науково-ділового стилю, володіючи рисами фактологічності, документальності в передачі інформації. Одиниці мови приймаються тут зазвичай в своєму прямому номінативному значенні, тобто мають лише один рівень розуміння – семантичний.

3. Синоніми є складовою частиною лексичної підсистеми, що входить в багаторівневу систему мови. В області лексичної системи чільна роль належить семантиці лексичних одиниць, а так як в мові існує величезна кількість багатозначних слів, виникає проблема правильності, смисловий точності і стилістичної доречності слова у висловлюванні (вживання синонімів, паронімів, фразеологічних зворотів і т.п.). Саме правильний вибір того чи іншого компонента синонімічного ряду дозволяє автору грамотно вирішувати певні стилістичні та ідейні завдання. Потенціал лексичних одиниць, які мають семантичну спільність, сприяє реалізації прагматичної спрямованості медіадискурсу. У повідомленнях синоніми є багатофункціональним засобом вираження цілого ряду понять, які є ключовими для медіадискурсу.

4. Синоніми в медіадискурсі поряд з іншими засобами когезії є одним з найважливіших компонентів, що забезпечують смислову і композиційну організацію тексту. За рахунок своєї семантичної спільності, синоніми забезпечують лексичний зв'язок в тексті новин. В абсолютній більшості статей синоніми служать ключовими словами абзаців і вибудовують «смисловий кістяк» статті.

5. Синоніми виступають в якості лексичних корелятивів візуальної складової новинного повідомлення і дозволяють авторам точно і компактно виражати зміст того, що відбувається, а також підкреслювати найбільш важливі аспекти освітлюваних подій. У цій функції вживаються синоніми з яскраво вираженою негативною або позитивною конотацією. При цьому, слід виділити два типи синонімічної кореляції з візуальними компонентами новинних повідомлень. У першому випадку члени синонімічних рядів, використаних в повідомленні, вживаються в коментарях до фотоматеріалів новинної статті. У другому випадку, візуальна складова повідомлення дається без коментарів, проте в тексті повідомлення є синонімічні ряди, прямо або побічно пов'язані з відеорядом.

6. Одним з аспектів вираження оцінки є здатність синонімів виступати в якості евфемізмів. Вживання синонімів у такій якості дозволяє журналістам камуфлювати пряме значення слів і пом'якшувати позначення описуваної події або явища, що пояснюється прагненням до політичної коректності та неупередженості ЗМІ. Синоніми є також засобом вираження ступеня інтенсивності дії. У таких випадках вживаються синоніми, в значення яких закладена певна конотація, а також синоніми, які отримують певну конотацію в контексті. Крім перерахованих вище функцій однієї зі специфічних функцій синонімів у медіадискурсі є здатність побічно вказувати на джерело інформації. Одне і те ж подія або явище описується за допомогою синонімічних слів в залежності від ставлення джерела інформації до того, що повідомляється.

7. Найчастіше для тексту новин характерне переважання функції заміщення. Ця функція є однією з найважливіших функцій синонімів для тексту новин. Повторення одного і того ж слова робить мову безбарвною, невиразною. Саме для того, аби уникнути повторення слова, яке може свідчити про бідність словникового запасу, монотонності, одноманітності мови, естетичної ущербності – використовують синоніми. На відміну від функції заміщення, рідше використовуються функція роз'яснення та функції градації, зіставлення і протиставлення. Ці стилістичні прийоми характерні більшою мірою для художнього стилю. Однак в публіцистичному стилі ці прийоми також зустрічаються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н. Ф. Теория языка. – М.: Академия, 2014. – 368 с.
2. Арешенков Ю. Місце інформаційного мовлення в системі функціональних стилів. Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку: Збірник наук. праць, присвячених пам'яті проф. С. П. Самійленка. Ч. II. Запоріжжя: ЗДУ, 2016. – С. 125-128.
3. Александров П. О понятии синонима. Лексическая синонимика: Сб статей. М., 2007. – С. 42-55.
4. Апресян Ю.Д. Избр. труды. Т. 1. Лексическая семантика. – М., 2005. – 145 с.
5. Арбекова Т. К вопросу о соотношениях между синонимами: Дис. ... канд. филол. наук. – М., 2003. – 175 с.
6. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства. – К., 2009. – 251 с.
7. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс: [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2014. – 416 с.
8. Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Постулаты когнитивной семантики. Известия РАН. Серия литературы и языка. 2007. Т. 56. –№ 1. – С. 11-21.
9. Балли Ш. Французская стилистика: пер. с франц. 2-е изд., стереотипное. – М.: Эдиториал, 2001. – 392 с.
10. Ващенко В.С. Українська лексикологія. Семантико-стилістична типологія слів. – Дніпропетровськ, 2009. – 38 с.
11. Гак В. Г. О лексико-фразеологической синонимии. Межуровневые связи в романских языках: Сб. науч. тр. Моск. гор. пед. ин-т иностр. яз. Под ред. А. Г. Басмановой. – М., 1986. Вып. 270. – С. 55-71.
12. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 2001. – 138 с.
13. Гвоздев А.Н. Очерки по стилистике польского языка. – М., 2005. – 157 с.

14. Гарифуллина Э.И. Особенности использования синонимов в языке электронных СМИ: на материале русской и английской электронной прессы 2004-2008 гг.: дис. ... канд. филол. наук. – Казань, 2009. – 246 с.
15. Добросклонская Т.Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации. Вестник Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика. – 2006. – № 2. – С. 20-23
16. Дускаева Л. Р. Принципы типологии газетных речевых жанров. Язык современной публицистики: Сб. статей. [2-е изд., испр.]. – М. : Флинта ; Наука, 2007. – С. 115-143.
17. Зайцева В. В. Інформаційний стиль в україномовній газеті. На ниві української філології : збірник наук. праць. – Дніпропетровськ : Пороги, 2003. – С. 232-240.
18. Замуруева Н.А. Жанровые особенности официально-делового стиля речи. Ученые записки Орловского государственного университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки. 2010. – № 3-2 (37). – С. 120-123.
19. Звегинцев В. А. Замечания о лексической синонимии // Вопросы теории и истории языка: Сб. ст. Ленингр. гос. ун-т. Отв. ред. Ю. С. Маслов. Л., 2003. – С. 127-142.
20. Задорожный М.И. К основаниям системной типологии синонимов. Филологические науки. – 2005. – № 2. – С.15-19
21. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник. – Київ : Академія, 2001. – 368 с.
22. Кочерган М. Словник синонімів української мови у двох томах. – К., 2009. Т. 1. – 1040 с.
23. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту. Курс лекцій для студентів філологічного факультету. – Л., 2009. – 145 с.
24. Ключева В.Н. Краткий словарь синонимов. – М., 2001. – 155 с.
25. Митина Е.М. Синонимические корреляции в пенитенциарной подсистеме английского языка (на примере синонимического ряда с семантической доминантой «prison»). – Полтава, 2002. – 175 с.

26. Лексическая синонимия: Сб. ст. Отв. ред. С. Г. Бархударов. – М., 2007. – 163 с.
27. Лукьянова Н. Экспрессивная лексика разговорного употребления (проблемы семантики). – Новосибирск: Наука, 1986. – 230 с.
28. Леонтьев А.А. Психолингвистические особенности языка СМИ. Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования / Под ред. Володиной М.Н. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – С. 66-88.
29. Лазутина Г.В., Распопова С.С. Жанры журналистского творчества. – М.: Аспект-пресс, 2012. – 320 с.
30. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: підручник; за ред. Л. І. Мацько. – Київ : Вища школа, 2003. – 462 с.
31. Мамчур І. Функціональні стилі мовлення в аспекті сучасного мовознавства. Дивослово. – 2001. – № 12. – С. 32-42
32. Мельник Г. С. Основы творческой деятельности журналиста. СПб.: – Питер, 2008. – 272 с.
33. Манаенко Г.Н. Информационно-дискурсивный подход к анализу осложненного предложения: дисс. ... д-ра филол. наук. – Краснодар, 2004. – 401 с.
34. Ракитина В.И. Критерии синонимичности в различных частях речи: на материале англ. языка: Автореф. ... канд. филол. наук. – М., 2004. – С. 15-19.
35. Сиротина В.А. Лексическая синонимика в русском языке. – Львов, 1960. – 48 с.
36. Семак Л. А. Функційно-стилістичний потенціал контекстуальних синонімів у сучасній жіночій прозі. Дослідження з лексикології і граматики української мови : збірник наукових праць ; за ред. І. С. Попової. URL: <http://ukrmova.com.ua/zmist-zhurnalu/vipusk-15/potencial-kontekstualnix-sinonimiv/>.
37. Сентенберг И.В., Шейгал Е.И. Лингвистический контекст как средство развертывания и развития лексического значения. Значение слова и

его варьирование в тексте: сб. науч. тр. – Волгоград: ВГПИ им. А.С. Серафимовича, 2007. – С. 12-25.

38. Словник синонімів української мови: В 2 т. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Голова щук та інші. – К.: Наук. Думка, 2001. Т. 1. – 1040 с.

39. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

40. Солганик Г.Я. О языке и стиле газеты. Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования. Уч. пособие. Отв. ред. д. ф. н., проф. Володина М.Н. М.: Изд-во МГУ, 2003. С. 261-268. URL: <http://evartist.narod.ru/text12/15.htm> 17.

41. Солганик Г.Я. Язык информации и синонимия. Медиатекст как полиинтенциональная система: сб. ст. / отв. ред. Л.Р. Дускаева, Н.С. Цветова. СПб.: С.-Петербур. гос. ун-т, 2012. – С. 145-149.

42. Солганик Г. Я. Стилистика текста: учеб. пособие. – М. : Флинта, 2007. – 256 с.

43. Сметанина С. И. Медиатекст в системе культуры (динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX века): научное издание. СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002. – 383 с.

44. Савченко Т. Проблеми газетного мовлення в контексті професійних журналістських стандартів. Журналістика в контексті сучасних професійних стандартів та трансформації журналістської освіти. – К., 2006. – 42-44 с.

45. Стернин И.А. Социальные факторы и публицистический дискурс. Массовая культура на рубеже XX XXI веков: Человек и его дискурс. Сборник научных трудов. Под ред. Ю. А. Сорокина, М. Р. Желтухиной. ИЯ РАН. – М.: «Азбуковник», 2003. – С. 91-108.

46. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи. – Воронеж, 1985. – С. 36-85.

47. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М. : Наука, 1986. – 143 с.

48. Хазанович А. Явление синонимии в идиоматике современного немецкого языка // Ученые записки ЛГУ. – № 260. – Л., 2008. – 155 с.
49. Chen Z., Mukherjee A., Liu B., Hsu M., Castellanos M., Ghosh R. Discovering coherent topics using general knowledge // CIKM '13: Proceedings of the 22nd ACM International Conference on Information and Knowledge Management. – San Francisco, 2013. – 218 p.
50. Dijk van T.A. Text and Context. Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse. – London; New York: Longman, 2007. – 261 p.
51. Gajda S. Przewodnik po stylistyce polskiej. – Opole, 2005. – 154 s.
52. Kurkowska H., Skorupka S. Stylistyka polska. – Warszawa, 2009. – 251 s.
53. Skudrzyk A., Urban K. Znaleźć słowo trafne... Stylistyczno-komunikacyjny obraz współczesnej polszczyzny. – Katowice, 2007. – 145 s.
54. Zdunkiewicz-Jedynak D. Ćwiczenia ze stylistyki. – Warszawa, 2010. – 144 s.
55. Zdunkiewicz-Jedynak D. Wykłady ze stylistyki. Warszawa, 2008. 111 s.
56. Bańko M., Krajewska M. Słownik wyrazów kłopotliwych. – Warszawa, 2000. – 214 s.
57. Słownik współczesnego języka polskiego / red. B. Dunaj. – Warszawa, 2006. – 257 s.
58. Beńkowska D. Polski styl biblijny. – Łódź. 2002. – 44 s.
59. Bralczyk J. Język na sprzedaż. – Gdańsk, 2004. – 251 s.
60. Bralczyk J. Język polityki i polityków, w: O zagrożeniach i ogactwie polszczyzny, red.J. Miodek. – Wrocław, 1996. – 174 s.
61. Bralczyk J., Gruszczyński W., Kłosińska K. Wiem, co mówię, czyli o odbrej komunikacji. Z tekstami Michała Ogórka napisanymi specjalnie do tej książki. Bydgoszcz. – Warszawa, 2011. – 85 s.
62. Dejna K. Dialekty polskie. – Wrocław, 1973.
63. Encyklopedia języka polskiego. Red. S. Urbańczyk i M. Kucała. – Wrocław etc., 1999.
64. Gajda S. Systematyzacja pojęć w stylistyce. – Opole, 2005. – 162 s.

65. Gajda S. Współczesna polszczyzna naukowa język czy żargon? – Wrocław, 2000. – 59 s.
66. Gołąb Z., Heinz A., Polański K. Słownik terminologii językoznawczej. – Warszawa, 2008. – 145 s.
67. Grzenia J. Komunikacja językowa w Internecie. – Warszawa, 2006. – 98 s.
68. Inny słownik języka polskiego. Red. M. Bańko. T. I, II. – Warszawa, 2000. – 141 s.
69. Kaczmarek L., Skubalanka T., Grabias S. Słownik gwary studenckiej. – Lublin, 2005. – 152 s.
70. Krawczuk A. Leksykologia i kultura języka polskiego. Tom 1. Leksykologia, frazeologia, leksykografia. – Kijów, 2011.
71. Kopertowska D. Analiza stylistyczno-językowa tekstu. – Kielce, 2002. – 152 s.
72. Makowski A. Polszczyzna końca XX wieku. – Warszawa, 2012. – 203 s.
73. Malinowska E. Styl urzędowy, w: Przewodnik po stylistyce polskiej, red. S. Gajda. – Opole, 2005. – 174 s.
74. Marcjanik M. Etykieta językowa, we: Współczesny język polski pod red. J. Bartmińskiego. – Lublin, 2001. – 169 s.
75. Markowski A. Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny. – Wrocław, 2012. – 251 s.
76. Pędzich B. Język polski. 365 ćwiczeń ze słownictwa. Leksyka, semantyka, stylistyka. – Warszawa, 2007. – 302 s.
77. Pisarkowa K. O spójności tekstu mówionego, w: Tekst i język. Problemy semantyczne, red. M.R. Mayenowa. – Wrocław, 1974. – 185 s.
78. Skubalanka T. Historyczna stylistyka języka polskiego. Przekroje. – Wrocław, 1984. – 262 s.
79. Skudrzykowska A., Urban K. Mały słownik terminów z zakresu socjolingwistyki i pragmatyki językowej. – Kraków. – Warszawa, 2000. – 188 s.
80. Słownik poprawnej polszczyzny. Red. W. Doroszewski i H. Kurkowska. – Warszawa, 1973. – 274 s.

81. Słownik synonimów polskich. Red. Z. Kurzowa i in. – Warszawa, 2002.
– 166 s.

Резюме

У дослідженні розглядаються різні типи категорій синонімів у польському медіа-дискурсі. Розглядається поняття та лексичне значення слова. Розглянуто структуру лексичного значення. Досліджено основні підходи до визначення синонімії. Досліджено типологію синонімів. Розглядається синонімія в медійному дискурсі.

Проаналізовано теоретичні основи функцій синонімів у тексті, функціонування синонімів у польських текстах новин онлайн-досліджень.

Досліджено, що синоніми є невід'ємною частиною лексичної підсистеми, яка є частиною багаторівневої системи мови. У галузі лексичної системи провідна роль належить семантиці лексичних одиниць, а оскільки в мові існує величезна кількість багатозначних слів, існує проблема правильності, семантичної точності та стилістичної відповідності слова у висловлюванні (використання синоніми, пароніми, фразеологічні звороти тощо). Саме правильний вибір тієї чи іншої складової синонімічного ряду дозволяє грамотно вирішувати певні стилістичні та ідеологічні проблеми.

Досліджено, що потенціал лексичних одиниць, що мають семантичну спільність, сприяє реалізації прагматичної спрямованості медійного дискурсу. У повідомленнях синоніми є багатофункціональним засобом вираження ряду понять, які є ключовими для медіа-дискурсу.

Résumé

W opracowaniu przeanalizowano różne rodzaje kategorii synonimów w polskim dyskursie medialnym. Rozważane jest pojęcie i znaczenie leksykalne słowa. Uwzględniono strukturę znaczenia leksykalnego. Badane są główne podejścia do definicji synonimii. Zbadana została typologia synonimów. Uwzględniono synonimię w dyskursie medialnym.

Analizowane są teoretyczne podstawy funkcji synonimów w tekście, funkcjonowanie synonimów w polskich wiadomościach o badaniach internetowych.

Zbadano, że synonimy są integralną częścią podsystemu leksykalnego, który jest częścią wielopoziomowego systemu językowego. W dziedzinie systemu leksykalnego wiodącą rolę odgrywa semantyka jednostek leksykalnych, a ponieważ w języku występuje ogromna liczba wyrazów polisemicznych, pojawia się problem dokładności, precyzji semantycznej i stylistycznej zgodności wyrazu w wymowie (stosowanie synonimów, paronimów, fraz itp.). To właściwy wybór jednego lub drugiego składnika synonimicznej serii pozwala kompetentnie rozwiązać pewne problemy stylistyczne i ideologiczne.

Bada się, że potencjał jednostek leksykalnych, które mają podobieństwo semantyczne, przyczynia się do realizacji pragmatycznej orientacji dyskursu medialnego. W przekazach synonimy są wielofunkcyjnym środkiem wyrażania szeregu pojęć kluczowych dla dyskursu medialnego.

Resume

The study examines different types of synonym categories in Polish media discourse. The concept and lexical meaning of the word are considered. The structure of lexical meaning is considered. The main approaches to the definition of synonymy are investigated. The typology of synonyms is investigated. Synonymy in media discourse is considered.

The theoretical bases of functions of synonyms in the text, functioning of synonyms in Polish texts of news of online researches are analyzed.

It has been studied that synonyms are an integral part of the lexical subsystem, which is part of a multilevel language system. In the field of lexical system the leading role belongs to the semantics of lexical units, and since there are a huge number of polysemous words in the language, there is a problem of correctness, semantic accuracy and stylistic correspondence of the word in utterance (use of synonyms, paronyms, phraseological inversions, etc.). It is the correct choice of one or another component of the synonymous series that allows to competently solve certain stylistic and ideological problems.

It is investigated that the potential of lexical units that have a semantic commonality contributes to the realization of the pragmatic orientation of media discourse. In messages, synonyms are a multifunctional means of expressing a number of concepts that are key to media discourse.